

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Environmentální výchova v mateřské škole se zaměřením na komplexní práci s písní

Bakalářská práce

Autor:	Kateřina Fialková
Studijní program:	B0112A300001 Učitelství pro mateřské školy
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce:	PhDr. Mgr. Ludmila Kroupová, Ph.D.
Oponent práce:	prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Fialková
Studium:	P19K0003
Studijní program:	B0112A300001 Učitelství pro mateřské školy
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Enviromentální výchova v mateřské škole se zaměřením na komplexní práci s písní
Název bakalářské práce AJ:	Environmental education in kindergartens with a focus on the comprehensive work with song

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá podporou zájmu o ochranu přírody v předškolním vzdělávání. Cílem práce je vytvoření zásobníku metodických listů s hudebními činnostmi založenými na autorských písních a práci s nimi. Teoretická část práce je zaměřená na vymezení problematiky týkající se enviromentální a hudební výchovy u dětí v MŠ. Stejně praktickou část tvoří zásobník metodických listů s enviromentální tematikou a jejím hudebním zpracováním. Činnosti z praktické části budou realizovány v mateřské škole. mateřská škola, hudební činnosti, enviromentální výchova, píseň

D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X

Zadávací pracoviště:	Hudební katedra, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Mgr. Ludmila Kroupová, Ph.D.
Oponent:	prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	16.1.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Environmentální výchova v mateřské škole se zaměřením na komplexní práci s písni* vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradec Králové dne

Kateřina Fialková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Mgr. Ludmile Kroupové, Ph.D., za její vstřícný a laskavý přístup i cenné rady a informace, které mi poskytla při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

FIALKOVÁ, Kateřina. *Environmentální výchova v mateřské škole se zaměřením na komplexní práci s písní*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 105 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá podporou zájmu o ochranu přírody v předškolním vzdělávání. Cílem práce je vytvoření zásobníku metodických listů obsahujících tematické autorské písně, které budou pomocí různorodých aktivit podněcovat v nejmladších dětech touhu po poznání okolního světa a dále ji rozvíjet v hlubší vztah ke všemu živému i neživému. Teoretická část práce se věnuje vymezení problematiky týkající se environmentální výchovy u dětí v mateřské škole. Tato část je rovněž zaměřena na charakteristiku hudebních činností u dětí předškolního věku a na práci s písní. Stěžejní praktickou část tvoří zásobník metodických listů obsahujících autorské písně, které jsou doplněny environmentálními aktivitami. Veškeré činnosti z praktické části byly realizovány v mateřské škole.

Klíčová slova: mateřská škola, hudební činnosti, environmentální výchova, autorské písně, práce s písní

Annotation

FIALKOVÁ, Kateřina. *Environmental education in kindergarten with a focus on complex work with songs*. Hradec Králové: Faculty of Education of the University of Hradec Králové, 2022. 105 pp. Bachelor thesis.

The bachelor's thesis deals with the support of interest in nature conservation in preschool education. The goal of the work is to create a stack of methodical sheets containing thematic author's songs, which will stimulate the youngest children's desire to learn about the world around them with the help of various activities and further develop it into a deeper relationship with everything living and non-living. The theoretical part of the work is devoted to the definition of issues related to environmental education for children in kindergarten. This part is also focused on the characteristics of musical activities in preschool children and on working with songs. The core practical part consists of a stack of methodological sheets containing author's songs, which are supplemented with environmental activities. All activities from the practical part were implemented in the kindergarten.

Keywords: kindergarten, musical activities, environmental education, original songs, work with songs

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část	11
1 Environmentální výchova	11
1.1 Environmentální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání	11
1.2 Aplikace environmentální výchovy do jednotlivých vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu.....	12
1.2.1 Dítě a jeho tělo	12
1.2.2 Dítě a jeho psychika.....	13
1.2.3 Dítě a ten druhý.....	14
1.2.4 Dítě a společnost.....	14
1.2.5 Dítě a svět	15
2 Environmentální výchova v mateřské škole	16
2.1 Podpora environmentální výchovy v mateřské škole.....	16
2.2 Cíl environmentální výchovy v předškolním věku	17
2.3 Propojení hudby s environmentální výchovou.....	17
3 Hudební výchova v mateřské škole	19
3.1 Hudební vnímání dítěte přicházejícího do mateřské školy z rodinného prostředí	19
3.2 Rozvoj hudebních dovedností v předškolním věku	20
3.3 Hudební činnosti v mateřské škole	21
3.3.1 Pěvecké činnosti	21
3.3.2 Poslechové činnosti.....	22
3.3.3 Instrumentální činnosti	23
3.3.4 Hudebně pohybové činnosti.....	24
3.4 Role správně motivujícího pedagoga v mateřské škole	25

4	Práce s písní	27
4.1	Píseň	27
4.2	Dětská píseň	28
4.3	Práce s písničkou v mateřské škole	28
4.4	Osobní zkušenosti s vytvářením písní pro děti	30
	Praktická část	31
5	Metodické listy pro děti v mateřské škole	31
5.1	Charakteristika mateřské školy, v níž byly metodické listy ověřovány	32
5.2	Charakteristika třídy Srdíčko	33
5.3	Úvod k metodickým listům	34
5.3.1	Zhodnocení a průběh činnosti	38
5.4	Autorská píseň: Na houbách s tatínkem	39
5.4.1	Zhodnocení a průběh činností	47
5.5	Autorská píseň: Podzimní peřina	49
5.5.1	Zhodnocení a průběh činností	56
5.6	Autorská píseň: Zvuky lesa	58
5.6.1	Zhodnocení a průběh činností	66
5.7	Autorská píseň: Výlet do přírody	68
5.7.1	Zhodnocení a průběh činností	76
6	Závěrečné vyhodnocení k metodickým listům	78
7	Závěr	82
8	Použitá literatura	84
9	Použité elektronické zdroje	86
10	Seznam příloh	87

Úvod

Bakalářská práce se zabývá podporou zájmu o ochranu přírody v předškolním vzdělávání pomocí práce s písní a dalších hudebních aktivit.

Environmentální téma jsem si zvolila, protože v dětství jsem trávila hodně času v přírodě a měla jsem možnosti ji poznávat, prozkoumávat a učit se od ní. Již od útlého věku jsem často pobývala v lese, který byl ideální k realizaci dětských her. Dodnes si pamatuji ten pocit volnosti a neohroženosti, když jsme objevovali nové lesní cesty, lezli na nízké stromy a stavěli domečky z přírodnin.

Má sympatie k tomuto prostředí nevymizela ani v dospělosti. Ráda se vracím na známé lesní mýtiny plné pozitivní energie a mnohých krásných vzpomínek z dětství. Nekonečné hry naplněné dětskou fantazií nahradil pocit klidu a bezpečí, který mi pobyt v přírodě přináší.

Do své bakalářské práce jsem se rozhodla promítnout jak lásku k přírodě, tak vlastní vášeň k hudbě. Vytvořila jsem písně vhodné pro děti předškolního věku, které by u nich dokázaly podnítit zájem a pochopení pro životní prostředí. Při realizaci jsou děti pomocí různých prostředků hudby vedeny k rozvoji vnímání, citění a prožívání lesní atmosféry a zároveň herní metodou diskutují nad vyřčenými otázkami, které jim pomáhají proniknout do znalostí i problematiky týkající se environmentální výchovy.

Hlavním cílem této práce bylo vytvoření metodických listů zaměřených na práci s písní, které by mohly sloužit pedagogům v mateřských školách jako inspirace při organizaci environmentálních aktivit pro nejmenší děti. Chtěla jsem najít nejefektivnější způsob, který by dětem pomohl uvědomit si, jak je příroda krásná, co všechno nám dává a že je důležité o ni na oplátku pečovat, ochraňovat ji a vážit si jí. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsem čerpala z mnoha různých publikací. Nejvíce informací jsem získávala z knih *Učíme děti zpívat*¹ a *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*.² Důležitými materiály pro praktickou část mi byly především publikace z metodické edice *Hudba v současné škole*. Metodické postupy autorky těchto publikací, Evy Jenčkové, mi vdechly inspiraci k vytvoření vlastních metodických listů.

¹ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005

² JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010

Teoretická část se v první kapitole zabývá vymezením environmentální výchovy převážně z hlediska Rámcového vzdělávacího programu a aplikace environmentální výchovy do jednotlivých vzdělávacích oblastí. Druhá kapitola se soustředí na environmentální výchovu v mateřské škole, její podporu, cíle a její propojení s hudbou. Třetí kapitola se zabývá hudební výchovou v mateřské škole a popisuje její jednotlivé činnosti. Čtvrtá kapitola pojednává o práci s písní a její realizaci v mateřské škole.

Stěžejní praktická část přináší soubor metodických listů, které na sebe volně navazují a obsahují autorské písně, hudební aktivity i doplňující hry. Autorské písně jsou inspirované mými vzpomínkami a zážitky z dětství. Pro jejich vytvoření jsem se rozhodla z důvodu rozšíření nabídky písní souvisejících s přírodní tematikou, kterých se v repertoáru pro děti z mateřských škol nevyskytuje mnoho.

Podstatnou myšlenkou celé práce bylo pomocí hudebních aktivit podnítit v nejmladších dětech touhu ochraňovat a podporovat životní prostředí. Aktivity, jež byly realizovány, jsou také evaluovány, nahrány a fotograficky zdokumentovány.

Teoretická část

1 Environmentální výchova

Environmentální výchova je podle Jančaříkové „...veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života, hledat příčiny ekologické krize a cesty k jejímu řešení.“³

Dále o environmentální výchově pojednává Leblová jako o modelu výchovy, který „...odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu, připravenosti k angažovanému jednání.“⁴

Cílem působení environmentální výchovy je člověk, budoucí občan, který si uvědomuje, že každodenní lidské konání a jednání ovlivňuje stav životního prostředí, a proto se řádně rozmýšlí nad svými rozhodnutími. Zajímá se o přírodu, má touhu ji poznávat a ochraňovat, z toho důvodu vyhledává jiné cesty, které jsou co nejšetrnější k životnímu prostředí.⁵

1.1 Environmentální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Od roku 2004 by se měly všechny mateřské školy zabývat environmentální výchovou, protože je zahrnuta do *Rámcového vzdělávacího programu*. Rámcový vzdělávací program je kurikulární dokument zformulovaný v Národním programu rozvoje vzdělávání v a zakotveným v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním,

³ JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010, s. 9

⁴ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 15 – 16

⁵ ŠEBEŠOVÁ, Petra a ŠIMONOVÁ, Petra. *Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ: tři kroky k aktivnímu vyučování*. Praha: Portál, 2013, s 7

středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně). „RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení.“⁶

RVP PV tedy stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který navazuje základní vzdělávání, a určuje společný rámec, který je třeba zachovávat. Podle zásad stanovených v RVP PV si každá mateřská škola vytváří *Školní vzdělávací program*. Rámcové i školní programy jsou veřejné dokumenty, které jsou přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.⁷

1.2 Aplikace environmentální výchovy do jednotlivých vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu

Přestože se environmentálním aktivitám věnuje převážně vzdělávací oblast „Dítě a svět“, je možné je realizovat ve všech vzdělávacích oblastech.

1.2.1 Dítě a jeho tělo

Tato oblast se zabývá výchovou a vzděláváním dítěte v oblasti biologické, která stimuluje a podporuje růst a nervosvalový vývoj dítěte, posiluje jeho fyzickou pohodu, zlepšuje jeho tělesnou zdatnost i zdravotní a pohybovou kulturu. Dalším záměrem je podpora rozvoje pohybových a manipulačních dovedností, posilování sebeobslužných dovedností a vedení dítěte ke zdravým životním návykům a postojům.

Cílem je tedy celkové rozhýbání těla cvičením a zvládnutí určitých pohybů a poloh. Pro motivaci využíváme různé hry a napodobování zvířat, věcí, rostlin nebo lidí v různých situacích.⁸

Pro environmentální propojení je možno činnosti uskutečnit na čerstvém vzduchu a využít pro pohyb přírodní překážky ve volném prostoru. Je totiž vždycky lepší vyrazit

⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 5

⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 5

⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 15–17

do přírody a učit se přímo u zdroje informací než ve třídě s pouhým využitím environmentálních pomůcek.⁹

1.2.2 Dítě a jeho psychika

Cílem této oblasti je podpora duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti dítěte. Také rozvoj jeho intelektu, jazyka a řeči, poznávání procesů a funkcí, jeho citů a vůle. Do této oblasti spadá i rozvoj jeho sebepojetí a sebenahlížení, rozvoj kreativity a sebevyjádření, rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a celkové povzbuzování k dalšímu rozvoji, poznávání a učení.¹⁰

Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“:

- jazyk a řeč
- poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
- sebepojetí, city a vůle

V této oblasti se dítě snaží popisovat smyslové vjemy, zážitky a pocity. Děti popisují své pozorování a domněnky. Zaměřují se také na formulování otázek a vymyšlení různých strategií ve skupině během společného domlouvání. Obhajují své názory, ptají se a rozšiřují si slovní zásobu o nové pojmy, což lze snadno spojit s environmentální tematikou, se zaměřením na názvy rostlin, živočichů apod. Každé dítě může mít jiný objekt zájmu a od nás očekávají podporu v jejich zvědavosti a zájmu pozorovat.¹¹

Lze zde pracovat s různými přírodninami, motivy rostlin a zvířat, různých krajín a počasím, které můžeme využít k vyjadřování estetických zážitků výtvarnou, hudební či pohybovou formou. Také je zde místo pro odbornou literaturu, jako jsou encyklopedie a atlasy, a dětskou literaturu. Pro spojení s přírodou můžeme využít ekonaratologii, kde vyprávějícím nemusí být vždy člověk, ale zvíře, kámen, strom, a když se do nich dítě zaposlouchá a vcítí, probouzí se v něm environmentální senzitivita.¹²

⁹ JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2013, s. 9–10

¹⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 17–22

¹¹ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

¹² LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

1.2.3 Dítě a ten druhý

Tato interpersonální oblast podporuje utváření vztahů dítěte k druhému dítěti či dospělému, posiluje, kultivuje a obohacuje jejich vzájemnou komunikaci a pomáhá zajišťovat pohodu těchto vztahů.¹³

Děti pomocí společných her a činností posilují vzájemné vztahy mezi sebou, respektují vlastnosti a potřeby druhých. Děti si rozvíjí prosociální vztahy již tím, že nabídnou svou pomoc a chovají se ohleduplně k ostatním. Při řízených činnostech v MŠ můžeme vyvářet modelové situace, dramatizovat hry a situace s personifikací zvířátek, která budou pomáhat řešit mezilidské vztahy.¹⁴

1.2.4 Dítě a společnost

Tato sociálně-kulturní oblast se snaží uvést dítě do společnosti, ve které spolu lidé koexistují pomocí pravidel, která má společnost nastavena a všichni je dodržují. Dále pomáhá dítě seznámit se světem materiálních i duchovních hodnot, světem kultury a umění. Zaměřuje se také na osvojování potřebných dovedností, návyků a postojů a aktivním spolupodílení na utváření společenské pohody.¹⁵

S touto oblastí mohou být spojeny návštěvy lidí, kteří se nějakým způsobem starají o přírodu nebo ekologii. Lze domluvit třídní výlet do myslivny nejbližšího lesa nebo návštěvu ekologů či pracovníků Lesů České republiky ve školním zařízení. Podporujeme u dětí povědomí o mezilidských a morálních hodnotách a pomáháme jim utvářet základní aktivní postoje ke světu. Samy si začnou uvědomovat, jakým chováním by mohly přispět k lepšímu chodu života lidí ve světě – třídít odpad, nedělat nepořádek kolem, neplýtvat.¹⁶

Dále můžeme s dětmi poznávat přírodní znaky typické pro jiné kultury (Čechy – lípa, Kanada – javor, Nizozemsko – tulipány). Čteme i prohlížíme si knihy a encyklopedie

¹³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 23–24

¹⁴ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

¹⁵ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 25–27

¹⁶ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

s přírodní tematikou, s rozmanitostí přírody v jiných státech a exotických zemích. Povídky si o lidech, kteří bojují za záchranu lesů, zvířat i řek apod.¹⁷

1.2.5 Dítě a svět

Záměrem vzdělávání v environmentální oblasti směrem k dítěti je podnícení elementárního povědomí o světě kolem a o jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvoření základů pro postoj dítěte jako člověka k životnímu prostředí.

Tato vzdělávací oblast podporuje seznamování se s místem a prostředím, ve kterých dítě vyrůstá a žije. Zároveň pomáhá dítěti k těmto místům získávat pozitivní vztah a osvojovat si poznatky o světě a životě na něm. Cílem je, aby si dítě uvědomilo, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí prospívat, ale také mu škodit. Učí ho vážit si života ve všech jeho formách, vykonávat jednoduché činnosti související s péčí o okolí, a tím spoluvytvářet zdravé a bezpečné prostředí.¹⁸

Nejprve je potřeba, aby si děti vytvořily vztah k místům, která běžně navštěvují, k okolí školky, parkům, hřištím, loukám či lesům, kam si chodí hrát. Dělají si tam domečky, přehradky či zahrádky z přírodnin a z toho, co kolem najdou. Potom můžeme začít navazovat rozhovory o tom, proč jim někdo jejich oblíbená místa znečišťuje, proč mizí některá zvířata či rostliny a co by člověk nebo skupina lidí mohla udělat, aby danou problematiku vylepšila.¹⁹

Děti tato místa navštěvují během celého roku, proto si i samy začnou všimnout přírodních změn v okolí vlivem ročních období, která se neustále opakují, a příroda se na každé z nich nějakým způsobem připravuje. Také budou pozorovat a poznávat různá stadia vývoje jak rostlin, tak i živočichů. Ty pak nebudou zbytečně ničit, protože k nim budou mít kladný a kultivovaný vztah.²⁰

¹⁷ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

¹⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/> s. 27–29

¹⁹ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

²⁰ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012, s. 20–26

2 Environmentální výchova v mateřské škole

Každá mateřská škola si nemůže dovolit trávit hodiny na místech jako je les, pole, louka, rybník, hory, kde máme k přírodě nejbliž. Školská zařízení, která jsou situovaná uprostřed větších měst, si musí vystačit s prostředím školních zahrad nebo veřejných parků. Neznamena to ovšem, že se za těchto podmínek rozvíjet environmentální stránka dítěte nedá. I obyčejná školní zahrada může pro být pro děti zdrojem poznávání, experimentování a zábavy. Základem je pestrost prostředí, kde každé zákoutí vybízí dítě k různým aktivitám. ²¹

2.1 Podpora environmentální výchovy v mateřské škole

Dle Jančaříkové by na zahradě MŠ nemělo chybět kamenišťe, kde mají děti možnost skákat z kamene na kámen, přenášet je, stavět z nich. Také mají možnost pozorovat drobné živočichy a organismy, které žijí mezi kůrou či kameny. K tomuto pozorování a zkoumání mohou děti používat skleněné nádoby a lupy, které jim pomůžou tento miniaturní život přiblížit.

Dalším prvkem jsou Babiččiny bylinkové zahrádky²², kde se můžou naučit zahradnickým dovednostem sázením, zaléváním a okopáváním pěstovaných rostlin. Mají zde možnost pozorovat motýly i jiný hmyz a rozeznávat různé vůně.

V jednom koutě zahrady by mohl svoji funkci plnit kompost, kam by se nosily různé organické přebytky a vzniklou černou zeminu by děti používaly v záhoncích již zmiňovaných bylinkových zahrádek. Také by zde mohly pozorovat rozklad biodpadu a jistě by zde objevily nějakou tu žížalu.

K pozorování vodních živočichů – larev pakomárů, vodních šneků či brouka potápníka, můžeme využít starou vanu či hrnec, ze kterého si v půdě uděláme vodní nádrž. Tento prvek jistě zaujme děti převážně v horkých letních dnech.

Školní zahrady jsou obvykle vybaveny určitým množstvím stromů, které děti považují za překážky, jež mohou být zdolávány pod určitými pravidly: jedno dítě na jeden strom

²¹ JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010, s. 17–21

²² Projekty, jejichž cílem je využít prostory školních zahrad a přeměnit je na přírodní zahrady, které dětem nabízí podněty k fyzickým i duševním činnostem. Děti se podílejí na fungování a udržování těchto zahradních prvků.

a lez jen tam, odkud dokážeš sám slézt. Tyto stromy slouží i jako úkryt před horkými slunečními paprsky, a především jsou domovem mnoha tvorů, které můžeme sledovat.

Děti si musejí pobyt venku užívat a těšit se na další zážitky z pozorování a sbírání nových informací z tohoto prostředí. Brzy si začnou uvědomovat, že pokud chtějí tato místa pro své účely využívat, musí jim občas podat pomocnou ruku, a to znamená o to místo se starat. Děti společně vykonávají zahradní práce – shrabávají listí, sází a sklízí, okopávají a zalévají záhonky, čistí vodu v nádrži apod. V zimě dávají do krmítka ptáčkům zobání.²³

2.2 Cíl environmentální výchovy v předškolním věku

Už v útlém věku bychom dětem měli předávat informace a dovednosti potřebné k vytváření udržitelnějšího světa. Abychom chránili životní prostředí, je důležité informovat děti o problémech se znečištěním, degradací přírody, ekonomických efektivitách, globálním oteplováním apod. Zvyšováním povědomí o těchto problémech docílíme toho, že si je lidstvo bude uvědomovat, což hraje důležitou roli při jeho záchraně. Obavy o životní prostředí nás donutí k emocionálnímu a koncepčnímu způsobu respektování přírody a lepšímu chování k životnímu prostředí.

Malé děti se učí jiným způsobem než dospělí. Děti mají vrozenou tendenci zkoumat a spojovat se s přírodním světem. Pomocí praktických, interaktivních her a vedením k sebeobjevování lze u dětí podporovat v jejich přirozených tendencích k učení se o přírodním světě. Měli bychom být opatrní s poskytováním informací o abstraktních problémech životního prostředí kolem nás jako jsou kyselé deště a ozónové díry, které jim mohou způsobit fobie, strachy z přírody, ekologických problémů či pouze z pobytu venku.²⁴

2.3 Propojení hudby s environmentální výchovou

Dítě by si mělo již od útlého věku uvědomovat důležitost přírody v životě lidí. Jelikož je tato výchova dlouhodobým procesem, snažíme se už takto malým dětem předat takový pohled na svět, že funkce přírody jsou pro život na Zemi nezbytné. Dodávají nám energii a sílu pro naši existenci v současnosti i budoucnosti. Příroda není domovem

²³ JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010, s. 17–21

²⁴ Türkoğlu, Bengü. *Opinions of Preschool Teachers and Pre-Service Teachers on Environmental Education and Environmental Awareness for Sustainable Development in the Preschool Period*. MDPI Open Access Journals. [online]. 9. září 2019. [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/18/4925/htm>

jen lidské populaci, ale také mnoha dalším živým organismům. Zaslouží si tedy naši úctu a respekt, na který by neměl zapomenout ani nikdo z dalších generací. Snaha pomáhat životnímu prostředí by měla být motivována udržení společného soužití na naší planetě a spolupráci v těžkých časech.

Když se podíváme na zbývající části světa v syrovém stavu, tj. oblasti nenarušené rukou člověka, obraz viděného lze srovnat s uměleckým dílem. Hudba je také formou umění, proto by stálo za zkoušku tyto formy propojit a pokusit se, zejména u předškolních dětí, o vytvoření počátečního zájmu o životní prostředí. Proč začít zrovna u těch nejmenších? Protože tyto děti jsou velmi všímavé, bystré a lze v nich snadněji zformovat myšlenku lidské snahy o nápravu našeho vzácného světa, který nám poskytuje spoustu životních příležitostí.

Hudební činnosti patří mezi základní činnosti prováděné v mateřské škole, proto jsou děti zvyklé v tomto prostředí přirozeně hudbu poslouchat i produkovat. Během těchto činností se učí melodii, rytmu, tempu, výrazu i charakteristickému zabarvení hlasu, a přitom tímto způsobem získávají hravou formou spoustu informací o okolním světě. Proto je pro ně jednodušší se seznamovat se složitějšími tématy právě pomocí hudebních aktivit. Všechna získaná fakta mohou prožívat celým svým tělem a lépe tak dokážou pochopit probíranou problematiku, dokonce je to způsob, jak si získané informace udržet lépe v paměti.

Touto hravou formou by měla být dětem přibližována příroda, s cílem podnítit v nich lásku a starost o životní prostředí, kterému v současné době dominuje svět lidí a využívá ho příliš bezohledně.

3 Hudební výchova v mateřské škole

Obecným záměrem hudebních činností v mateřských školách je vychovávat děti k hudebnímu projevu a prohlubovat jejich hudební citění, které souvisí s etapami psychomotorického vývoje. Za hlavní úkoly v hudebních výchově u předškolních dětí považujeme rozvinout schopnost naslouchat sobě i vnějšímu světu, podnítit tvůrčí schopnost dítěte, dosáhnout dobré hlasové i pohybové kontroly a začít s určitou hudební gramotností.

Tato výchova by měla být vedena způsobem hry, která může směřovat nepředvídatelnými směry. Naším výchovným úkolem je děti do činností povzbuzovat, ne je nutit. Metodika práce směřuje ke dvěma hlavním prvkům: hře a tělu.²⁵

U předškolních dětí využíváme především prožitkové učení, které zahrnujeme i do hudební výchovy. Mimo rozvoje zpěvnosti sem řadíme i rozvoj intonace, rytmického citění, poslechové hudební citlivosti, propojení hudby s pohybem, a dokonce i začátky hry na zobcovou flétnu. Učitelka většinou společný výkon dětí doprovází vlastní hrou na hudební nástroj nebo vhodným způsobem poskytuje reprodukci nejrůznějších hudebních nahrávek všech žánrových skupin.²⁶

3.1 Hudební vnímání dítěte přicházejícího do mateřské školy z rodinného prostředí

Ještě před narozením dítěte pozná hlas své matky a pohybem na něj reaguje. Když matka zpívá, je klidná, spokojená a v harmonickém rozpoložení. Při zpěvem vyvolané vibraci bránice se maminka může s děťátkem dorozumívat již v době těhotenství. Pouto mezi matkou a dítětem se stává silnější skrze zvuk, který je intonován na pár tónech ve formě popěvek.²⁷

Ke zdravému povzbuzení dětské osobnosti ke zpěvu a hudbě mohou přispět již matky od narození dítěte zpěvem dětských jednohlasých písniček, které jsou dětskému vnímání neblíží. Dítě má možnost naslouchat a spokojeně si pobrukovat v rodinném prostředí plném citu a bezpečí.²⁸

²⁵ D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998, s. 9

²⁶ D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998, s. 10

²⁷ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 10–14

²⁸ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005, s. 12–14

V době, kdy dítě začíná skládat jednotlivé hlásky za sebe, také začíná jedno z nejkreativnějších životních období, kdy si dítě vymýšlí svůj vlastní jazyk inspirovaný jazykem, který slyší kolem sebe. Utváří krátké a tónově jednoduché nápěvky, které bychom měli tolerovat a neopravovat. I když víme, že má dítě bohatou zásobu intonačních i slovně výrazových prvků, které by byly vhodnější, necháváme dítěti prostor pro využití vlastní kreativity a originality, ze které má radost. Další cesta k hudbě, která je účinná, je pohyb. Možnost napodobovat a prožívat hudbu celým svým tělem.²⁹

3.2 Rozvoj hudebních dovedností v předškolním věku

Dítě, které poprvé nastoupí do mateřské školy, si s sebou nese dosavadní citový vztah k hudbě, jaký mu nabídla jeho rodina. Mnohé děti mohou být zcela hudebně nerozvinuté, protože se s hudebními aktivitami doposud nesetkaly. Poskytování hudebních podnětů vede k hudebnímu rozvoji, který, aby byl plynulý, musí být do určité míry sklouben s výchovným vlivem rodiny a kolektivní výchovou mateřské školy.

Právě v období tohoto předškolního věku se rozvíjí sluchový analyzátor, a to především jeho schopnost rozeznávat tóny podle jejich výšky. Dále se vyvíjí hlasivkový orgán a sílí hlasivkové svalstvo. Dítě je schopné již automaticky utvářet tóny a tím se jeho pěvecké dovednosti zlepšují. Děti mají hrtan menší a hlasivky kratší a užší, proto je jejich rejstříková stavba posunuta spíše nahoru. Rozsah dětského hlasu určujeme v závislosti na věku, pěvecké aktivitě a individuálních hlasových, psychických i tělesných předpokladech. Orientační rozsah u dítěte předškolního věku je dle Tiché mezi tóny f^1 do e^2 . Rozpětí hlasu u nerozespívaných dětí je velmi malý a umístěný v nízké poloze. S nárůstem pěveckých zkušeností lze postupně hlasový rozsah rozšiřovat, do té doby však výběr písní přizpůsobujeme aktuálním dětským schopnostem.³⁰

V tomto věku už dítě dokáže soustředěně poslouchat a chápat vokální i věku přiměřenou instrumentální hudbu, ba dokonce rozlišit základní emocionální výraz

²⁹ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 10–14

³⁰ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005, s. 15–17

skladby. Kvůli omezené soustředěnosti by zpočátku poslech skladeb neměl přesahovat 1-2 minuty.

Zlepšuje se taktéž i motorický analyzátor, který napomáhá vyjádřit hudbu pohybem a umožňuje začít se hrou na hudební nástroj.³¹

3.3 Hudební činnosti v mateřské škole

Období dítěte předškolního věku je vývojově velmi dynamické. Rodina stále dominuje při podněcování rozvoje, ale současně je dítě přitahováno k možnosti inspirace u vrstevníků. Dosud poznalo jen rodinné prostředí, kde nashromáždilo určité množství poznatků, a tyto základy mu umožní chápat a rozšiřovat si povědomí o okolním světě. Jakmile dítě dospěje tak daleko, že je schopno odpoutání se od nejbližší rodiny, je vhodné ho začlenit do vrstevnické skupiny. V ČR je nejobvyklejším zařízením, kde se dítě pravidelně setkává s ostatními dětmi, mateřská škola. Kromě socializace zde má spoustu možností rozvíjet se po fyzické i psychické stránce, podle svých vrozených dispozic a individuálních potřeb. Navíc se mu v tomto věku výrazně zlepšují motorické, kognitivní a řečové dovednosti.³²

Hudební činnosti by měly u dětí vyvolávat pozitivní náladu, měly by sloužit k relaxaci, uklidnění ale i k povzbuzení a motivaci. Hudební činnosti v MŠ rozdělujeme na pěvecké činnosti, poslechové činnosti, instrumentální činnosti a hudebně pohybové činnosti.³³

3.3.1 Pěvecké činnosti

Podle Kodejšky se pěvecké činnosti soustředí na utváření správného hlasového projevu, který je důležitý pro kvalitní zpěv a hlasový rozsah. Součástí nácviku písní mnohdy bývají i dechová cvičení nebo rozezpívání. Vhodná hlasová výchova je nejčastěji založena na motivech známých písní nebo různých hlasových cvičeních. I když je výběr písní v dnešní době bohatý, je důležité, aby se nezapomínalo na lidové písně, které jsou základem hudebnosti, a tudíž by měly být zařazovány co nejčastěji.³⁴

³¹ SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 362–364

³² MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti*. Praha: Portál, 2011, s. 153–155

³³ KUBECOVÁ, Markéta. PEHELOVÁ, Marcela. SLAVÍKOVÁ, Marie. RŮŽIČKOVÁ, Veronika a VÁŇOVÁ, Hana. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 40

³⁴ KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. Praha: Univerzita Karlova, 1991, s. 47–49

Je důležité s dětmi na počátku jejich života zpívat, a tuto dovednost správně trénovat. Na učení zpěvu nikdy není pozdě, ale je pravda, že malé děti všechno zvládají rychleji, protože nemusejí překonávat špatné návyky a psychické bloky, které mohou být problémem u dospělých.

Vcítěním se do postav, které představují hlavní hrdiny našich písniček, uvolňujeme a podněcujeme fantazii jak u dítěte, tak u nás. Projevujeme své city a posilujeme důvěru ve své vlastní síly.

Každá písnička je zajímavá jiným způsobem, ať už textem, rytmem nebo melodií, vždy ji můžeme využít k dalším činnostem s dětmi. Zpestříme tak dětem její nácvik a obohatíme zážitek ze zpívání. Děti se rády zapojují do doprovodu písniček rytmickou hrou na tělo nebo hrou na jednoduché nástroje. Další možností je malování obsahu či nálady písničky nebo vymýšlení jednoduchých tanečních choreografií.³⁵

3.3.2 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti úzce souvisí se sluchovou výchovou, kde se děti učí vnímat a reagovat na vlastnosti tónů, zde největší obtíže nalezneme u rozlišování vysokých a nízkých tónů. Rozvoj rytmické a melodické paměti se děti učí jednotlivými hudebními činnostmi, kdy mají za úkol reprodukovat určitý rytmický či rytmicko-melodický model slov nebo vět. Mezi oblíbené hudební aktivity pro rozvoj hudební představivosti můžeme zařadit poznávání písni hraných na konkrétní melodický nástroj. V současné době jsou poslechové činnosti na nízké úrovni, protože mnoho učitelek v mateřských školách nedokáže zahrát ani krátké poslechové skladbičky pro děti. Často se omezují na reprodukované nahrávky, u kterých děti postrádají přímý zážitek z živé ukázky. V tomto případě, aby mohla být činnost pro děti prospěšná, musí se učitelka postarat o vhodnou motivaci i výběr skladby.³⁶

Ve světě dospělých se objevuje mnoho hluku. Okolí nám vnucuje mnohdy silné zvukové stopy („akustický smog“) jako jsou reklamy v televizi, vyzvánění či rozhlasové zprávy. Citlivost našeho sluchu se následkem těchto vlivů snižuje a my přestáváme rozlišovat a třídit zvukové informace, a stejně tak i hudbu. Tu vnímáme jako zvukovou

³⁵ TICHÁ, Alena a RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2014, s. 9–10

³⁶ KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. Praha: Univerzita Karlova, 1991, s. 47–49

kulisu do doby, než náš sluch zaujme výraznější, často se opakující a zajímavý zvukový element.³⁷

Děti by neměly být vystavovány zbytečným nesmyslným hlukům, které nacházíme v každém koutě našeho rušného života. Kvůli nim se dokážou obtížněji soustředit a věnovat se nějaké činnosti, jsou roztěkané a neschopné se uvolnit a ovládat vlastní emoce.

Každý z nás někdy potřebuje svůj klid a pohodu, kdy může být s vlastními myšlenkami a nerušený okolním ruchem. Je nutno pomoci dětem najít cestu k tomu, aby se naučily naslouchat svému vnitru a zvukům kolem sebe. Na psychiku příznivě působí poslech zvuků s přírodními motivy, dodává klid to a pocit vyrovnanosti. Postupným soustředěním jsme schopni objevovat rozdíly na jemné zvukové frekvenci a pozvolným soustředěným vnímáním se učíme orientaci ve zvukových podnětech.

Po určité době budeme automaticky rozeznávat šumění listů za okny, zpěv ptáků, pravidelný tikot hodin nebo ruch z frekventované ulice. Až budeme rozumět zvukům kolem nás, můžeme se pokusit proniknout do řeči hudby.³⁸

3.3.3 Instrumentální činnosti

Již v mateřské škole se děti seznamují s různorodostí hudebních nástrojů. Učí se rozeznávat jednotlivé nástroje, poznávají jejich barvu zvuku, osvojují si dovednost počáteční hry. Díky používání nástrojů se u dětí postupně zdokonaluje jejich smyslové vnímání, technika a citové zabarvení po obsahové i zvukové stránce. Dále se posiluje soustředění, hudební paměť a představivost. Děti se učí vnímat metrum a rozvíjet rytmické cítění při rytmizaci říkanek a hádanek ve 2/4 nebo 3/4 taktu. U nejmenších dětí začínáme namísto hry na nástroje rytmickou hrou na tělo. Výhodou tohoto rytmického doprovodu je, že nepotřebujeme žádné pomůcky, a proto jej lze začlenit do aktivit během celého dne. Tleskání, pleskání, luskání a dupání lze uplatnit všude, bez ohledu na prostředí, kde se zrovna nacházíme.³⁹

To, co si osvojíme ve hře na tělo, můžeme snadněji přenést do hry na rytmické nástroje. Orffovské nástroje jsou vybavením každé mateřské školy a děti jejich přítomnost v činnostech milují. Ze začátku mohou být dětem jednotlivé nástroje přiřazovány

³⁷ TICHÁ, Alena a RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2014, s. 11–13

³⁸ TICHÁ, Alena a RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2014, s. 11–13

³⁹ JENČKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje se představují*. Hradec Králové: Tandem, 2019, s. 3–4

a jakmile budou znát jejich zvukové vyjádření, mohou si k jednotlivým částím písňě volit nástroje, které si samy myslí, že tuto část nejlépe vystihují. Mezi základní rytmické nástroje patří např. tamburína, dřívka, činely, triangl, kastaněty...⁴⁰

Pro další zábavné aktivity se zvukomalebnou hrou lze využít ozvučené předměty, které mohou jednotlivé rytmické nástroje vystřídat. Děti hledají kolem sebe věci, které by mohly využít jako záměnu za určitý nástroj.⁴¹

Starší předškolní děti mají často možnost navštěvovat v MŠ základní lekce hry na flétnu, která probíhá převážně v menších skupinách ve stanovených termínech.

3.3.4 Hudebně pohybové činnosti

Do hudebně pohybových činností jsou v mateřských školách pravidelně zařazovány hry se zpěvem, kde dochází k propojení pohybu a zpěvu, a ty bývají mnohdy také doprovázeny instrumentálním doprovodem. Další oblíbenou aktivitou je zařazování dětských tanečků, které mohou být realizované v kruhu i v řadě. Určité nedostatky můžeme pozorovat v metroritmickém cítění při nejrůznějších pohybech podle hudby, jejichž prostředkem by měly děti reagovat na konkrétní změny v hudbě.⁴²

Pohyb s hudbou řadíme mezi prostředky estetické výchovy, která se soustřeďuje na vnímání uměleckých děl, vlastní tvořivé činnosti či estetické působení na přírodu a prostředí kolem nás. Spojení hudby a pohybu dosáhlo v dnešní době vysokého kulturního rozvoje a můžeme jej najít v mnoha formách kultury dospělých, proto je důležité, aby hudebně pohybová výchova byla součástí našeho společenského života již od předškolních let.⁴³

Dětské hudebně pohybové projevy, které se využívají v mateřských školách pro všestranný rozvoj dítěte, jsou obsaženy ve hrách se zpěvem a s hudbou, zahrnují tance, rytmická cvičení, pohybové dramatizace písní či tělesná cvičení podle hudby. Hudebně pohybová výchova je složka estetické výchovy a její cíle, obsah i metody navazují na tradice umělecké tvorby našeho národa. Taktéž napomáhá k psychickému

⁴⁰ JURKOVÍČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s.75–77

⁴¹ JENČKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje se představují*. Hradec Králové: Tandem, 2019, 3–4

⁴² KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. Praha: Univerzita Karlova, 1991, s. 49–51

⁴³ MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s. 5–7

i fyzickému uvolnění a k získání elementárních hudebních a pohybových znalostí a dovedností.⁴⁴

Pro nejmenší děti v batolecím věku jsou vytvořena různá říkadla, melodizované říkanky i popěvky, které jsou spojené s pohybovou výchovou ve formě kolébání, tleskání atd., což s dítětem může vykonávat i dospělý, který jeho pohyby povede, držíc ho na klíně.

Pro děti předškolního věku i starší existuje mnoho her, které jsou doprovázené zpěvem či říkadly. Nejobvyklejšími tématy těchto her jsou jevy z přírody nebo okolního života, nejčastěji lidské konání. Velká většina her pro tyto děti obsahuje určitá pravidla a mohou být zaměřena na bystrý postřeh, vynalézavost či pouhou radost ze hry. Důležitým cílem u všech hudebně pohybových činností je vytvořit návyk správného držení těla v klidu i při pohybu a návyk správné techniky dýchání.⁴⁵

3.4 Role správně motivujícího pedagoga v mateřské škole

Práce učitele vychází z pedagogické diagnostiky, kde zjišťuje aktuální znalosti a potřeby dítěte a formou nabídky v něm vzbuzuje zájem o možnost přirozeného učení a zapojení nově naučených poznatků k těm již osvojeným. Záměrně rozvíjí celkovou osobnost dítěte podle jeho možností a užívá k tomu organizace s vhodnými pravidly, dostatek podnětů i materiálů pro hru a úmyslně nachystanou nabídku činností. Neustálá přítomnost skupiny vrstevníků je prospěšná k formování kvalitních sociálních vztahů. Dítě se během dne dostává do různých situací a konfliktů s ostatními a během nich je vedeno k hledání přirozených a klidných východisek problému, čímž přispívá k bezpečnému a zdravému klimatu třídy.⁴⁶

Učitelka využívá prožitkového učení k vedení dětí. Zážitky, které zde získávají, skupinu dětí spojují. Počítáme zde s oborem hudební výchovy, výtvarné výchovy, tělesné výchovy a dramatické výchovy.⁴⁷

I při hudebních činnostech v MŠ si děti často všimají postoje a chuti, se kterou je jde učitelka něco nového naučit. A protože v tomto věku se děti spoléhají na učení

⁴⁴ MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s. 12–15

⁴⁵ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: Metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál, 2000, s. 11–21

⁴⁶ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2014, s. 156–158

⁴⁷ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2014, s. 156–158

nápodobou, očekávají, že se budou učit s pocitem radosti a cílevědomosti. Když učitelka zpívá, a navíc hraje na hudební nástroj, kterým se zároveň doprovází, tak dětem činnosti zpestřuje a inspiruje je k napodobení. Často se stává, že děti chtějí následovat příklad učitelky, která umí něco speciálního. Učitelka nemusí podávat profesionální výkon, pro děti je nejlepší zpěvačkou na světě, pokud zpívá přirozeně, má hudbu ráda a věří tomu, co zpívá.⁴⁸

⁴⁸ JURKOVÍČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 21–23

4 Práce s písní

4.1 Píseň

Píseň patří do základní skupiny hudebních projevů. Na jejím obsahu a formě se vyváženě podílí složka hudební i textová. Píseň může být zpívána a capella nebo k ní může být přidán nástrojový doprovod. Z hlediska počtu hlasů převažuje píseň jednohlasá, ale objevuje se i vícehlas. Podle způsobu vzniku dělíme písně na lidové a umělé.⁴⁹

Lidové písně jsou písně anonymní, tudíž u nich není znám jejich původní autor. Tyto písně vznikly převážně ústním šířením z generace na generaci. Matky zpívají písně doma dětem, které se je od nich naučí a předají je zase dětem svým. Dále se lidové písně mohly šířit společnými zpěvy venkovských lidí při zemědělských pracích nebo společenských sešlostech. Díky ústnímu podání se můžeme setkat s několika variantami téže písně. V době, kdy současné komunikační prostředky ještě neexistovaly, byly lidé především na venkově spontánnější, družnější a lidové zpěvy patřily do jejich každodenních životů. Náměty těchto písní byly ovlivněny prostředím a dobou, ve které vznikaly. Liší se nejen texty, ale i svou hudební stránkou.

Umělé písně již anonymní nejsou, je znám jejich autor a na rozdíl od lidové písně jsou předávány dál i jinou formou než ústní. V evropské hudbě se umělé písně objevily ve větším počtu v podobě balad či madrigalů od tzv. truvérů a minnesengrů přibližně ve 14. a 15. století. Pozdější rozmach tvorby umělých písní nastal v období hudebního romantismu v 19. století.

Rozlišujeme píseň strofickou, v níž se zpívají všechny sloky textu na stejnou melodii, píseň strofickou-variační, v níž dochází v jednotlivých slokách k obměnám melodie nebo doprovodu, a píseň prokomponovanou, v níž je každá sloka zhudebněna jinak.⁵⁰

Písně můžeme rozlišit též podle účelu. (např. pochodové písně, vojenské písně, filmové písně, ukolébavky a milostné písně) Zvláštní oblast pak tvoří písně pro děti a mládež.

⁴⁹SOUŠKOVÁ, Dana. *Hudební druhy a žánry. 1. díl*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 13

⁵⁰SOUŠKOVÁ, Dana. *Hudební druhy a žánry. 1. díl*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 13

4.2 Dětská píseň

Písňe určené pro děti by měly poskytovat zážitek a umět předat sdělení dětskému příjemci jako hudebně nezralému posluchači. Tento způsob komunikace pomáhá dítěti formovat jeho vývoj a uspokojovat jeho přirozenou touhu komunikovat s prostředím.

Mezi dětskou píseň můžeme zařadit zhudebněné říkanky a písňe, které si děti vymýšlejí a sdílejí mezi sebou. Také sem spadají dětské umělé písňe určené pro zábavu nebo vzdělávání. V lidské společnosti se jedná o univerzální písňe, které způsobují radost dětem i dospělým.

S rozmachem písňové tvorby v 19. století bylo pro děti vytvořeno a adaptováno velké množství písňí. Mnohé z nich napodobují dětské říkanky, které jsou jako takové přijímány, přestože jejich originální znění je jiné. Později vznikly některé písňe jako součásti dětských filmů či dětských publikací.⁵¹

4.3 Práce s písničkou v mateřské škole

V mateřských školách nám písničky poskytují náměty a motivaci pro další činnosti. Může se jednat o pohybové hry, výtvarné projevy, dramatizační činnosti nebo diskuzní kroužky. Pomocí písňí dokážeme dětem přiblížit momentální situace, ve kterých se zrovna nacházíme. Písnička může být součástí hry s hračkami, vycházky po blízkém okolí nebo právě vyprávěné pohádky. Ve školce pak často námět písničky vyplývá z činností, na které chceme děti připravit. Při častém opakování můžou vznikat malé rituály, díky kterým se děti cítí dobře, protože vědí, co je za okamžik čeká. Takovéto rituály se mohou stát z písňí uvítacích, uklízacích nebo písňí s přáním dobré chuti, díky nimž se děti ve sledu činností dobře orientují, což jim působí radost.⁵²

Výběr písňe je velice důležitý, musí totiž odpovídat především aktuálním schopnostem dětí, a také by vybraná písnička měla korespondovat s mimohudební tematikou a ročním obdobím. Dále ke zpěvu volíme vhodnou tóninu, která úzce souvisí s rozsahem písňe a rozsahem dětského hlasu.

Pro úspěšný zpěv a nácvik písňí je třeba intonačně čistého zpěvu učitelky, s měkkým nasazením a lehce tvořeným tónem. Měla by také správně artikulovat a její přednes

⁵¹ VĚTROVEC, Zdeněk. *Dětská píseň umělá a její využití ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Brno, 2009, s. 11–15

⁵² TICHÁ, Alena a RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hraje si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2014, s.16

i citový výraz by měly být na určité úrovni. V mateřské škole se písničky nacvičují tzv. nápodobou (imitací), proto je velmi důležité, aby učitelka byla pro děti vzorem.

Před samotným nácvikem písně bychom měli u dětí vzbudit o novou písničku zájem. K dostatečné hudební nebo mimohudební motivaci můžeme použít maňáska, pohádku nebo obrázky, které nám pomůžou děti seznámit s tématem nové písně. Následně děti seznámíme s písní skrze kvalitní interpretaci učitelky nebo nahrávky z CD, případně jiného média. Děti mají za úkol poslouchat, aby dokázaly zodpovědět pár otázek o charakteru nebo obsahu písně. V této části si s dětmi vysvětlíme význam nejasných či cizích slov. Pokud píseň obsahuje nějaké intonačně či rytmicky obtížné místo, je třeba jej důkladně se všemi dětmi samostatně nacvičit. Rytmicky obtížnější část nacvičujeme pomocí rytmické deklamace, v jistější intonaci nám pomůže krátké intonační cvičení, zaměřené na daný problém, které se může stát součástí rozezpívání.⁵³

Po pečlivém procvičení mluvidel a dostatečném rozezpívání můžeme přejít k samotnému nácviku písně. Píseň zpíváme několikrát za sebou nejlépe formou hry na ozvěnu, která dětem pomůže zvládnout rytmicky i melodicky obtížnější části. Hudební fráze, kterou děti opakují, by měla být tak dlouhá, aby byly děti schopny si ji zapamatovat a měla by mít jistou logiku. Při nácviku písně děti učíme text současně s melodií.

Pro upevňování naučené písně můžeme k písničce přidávat pohyby. Ukazujeme činnosti, o kterých v písničce zpíváme, nebo píseň doprovázíme hrou na tělo či jednoduchou hrou na nástroje z Orffova instrumentáře. Některé písně lze doprovodit i různými tanečními variacemi nebo prostými pochody.

Je důležité se k naučeným písním nadále vracet, aby si děti každou písničku zcela osvojily. Opakovat nově naučenou píseň bychom měli ještě tentýž den a v následujících dnech by třídou měla zaznít i několikrát denně.⁵⁴

⁵³ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání: Nácvik písní*. Metodický portál RVP.CZ. [online]. 16. března 2013. [cit. 22. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>

⁵⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání: Nácvik písní*. Metodický portál RVP.CZ. [online]. 16. března 2013. [cit. 22. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>

4.4 Osobní zkušenosti s vytvářením písni pro děti

Když se chceme pokusit vytvořit píseň pro děti v mateřské škole, musíme si napřed připravit sdělení, které si přejeme dětem předat. Důležité je věnovat se výběru tématu – mělo by být pro dítě blízké, přirozené a příjemné. Je potřeba zohlednit věkovou skupinu dětí, pro které má být píseň určena, a jejich hudební schopnosti. Jestliže komponujeme hudbu pro začátečníky a nejmenší děti, rozsah by neměl přesahovat rozsah kvinty. Pokud dětem tyto pětitónové písně již nedělají problémy a chtěli bychom s nimi zkusit něco náročnějšího, můžeme píseň obohatit i o šestý stupeň, a v případě, že jsou děti hudebně zdatné, můžeme se pokusit přidat spodní sedmý stupeň. Písně by měly obsahovat převážně jednoduché vzestupné a sestupné melodie. Vyhnout bychom se měli složitějším intervalovým skokům a takovým postupům, u kterých mohou mít děti problém odlišit malou intervalovou vzdálenost. K melodicky obtížnějším patří i písničky mollové.

Při vytváření písni v rámci této bakalářské práce jsem směřovala k obsahu s environmentální tematikou, protože mi je toto téma blízké a chtěla jsem ho přiblížit dětem ve své třídě. S dětmi pravidelně zpíváme a rádi se učíme nové písničky, proto jsem se nebála své písně rozšířit ze základních pěti tónů vždy o jeden tón směrem nahoru i dolů. Pohyby melodie u mých písni jsem postavila na střídání vzestupné a sestupné melodie, což dětem pomáhá k lepšímu a jednoduššímu zapamatování písni.

Praktická část

5 Metodické listy pro děti v mateřské škole

Metodické listy se zaměřují na poznávání přírodních krás a kouzel v prostředí lesa. Všechny činnosti jsou propojeny prvky environmentální a hudební výchovy. Jednotlivé listy dětem přinášejí představu o různorodosti přírody, její velkoleposti a hlavně důležitosti.

Jednotícím motivačním prvkem se zde stává loutka skřítko Lesníčka, který děti provází všemi aktivitami. Příběh o jeho domově v lese pomáhá dětem lépe se vžít do nevhodných zásahů lidí do přírody.

Děti by ve výsledné fázi měly být schopné odpovědět na otázky jako jsou tyto:

- Proč jsou lesy důležité a co nám dávají?
- Čím lidé ubližují přírodě?
- Jak jí můžeme naopak začít pomáhat?
- Co se děje v lese v zimě?
- Jak se chováme v lesním prostředí?
- Co v lese můžeme všechno dělat?

Metodické listy zahrnují různé hudební oblasti. Především jsou v nich obsaženy čtyři autorské písně, které jsou založeny na různých námětech – lesní plody, zvířata v zimě, lesní zvuky a ekologie. Upevňování těchto písní se děje skrze hru na tělo, hru na orffovské nástroje, rytmické hry, poslech nahrávek z lesního prostředí a motorické aktivity. Návěst písní je rovněž rozšířen o další aktivity motivované jednotlivými skladbami.

Veškeré činnosti byly realizovány v homogenní třídě mateřské školy v Nechanicích u dětí ve věku 4–5 let v oddělení Srdíčko.

5.1 Charakteristika mateřské školy, v níž byly metodické listy ověřovány

Mateřská škola Nechanice, v níž byly metodické listy ověřovány v praxi, vznikla již v roce 1939, nicméně jí byly vyhrazeny malé prostory při obecné škole, které jí po rozšíření na dvě oddělení přestaly vyhovovat. Obec se rozhodla začít s výstavbou nové samostatné budovy, která od roku 1981 pojala dvě třídy. Nyní má MŠ ještě další třídu v prostorách ZŠ. Tuto třídu s názvem Čtyřlístek navštěvují nejstarší děti, které by v následujícím roce měly nastoupit do první třídy. Tyto děti si tak zvykají na školní prostory jako tělocvična a jídelna.

V roce 2021 bylo otevřeno další oddělení, tentokrát nejmladších dětí. Ty dochází do nedávno dostavěné budovy, která splňuje veškeré podmínky i pro dvouleté děti.

Obě budovy MŠ stojí v klidném prostředí za budovou ZŠ a jsou obklopeny dvěma zahradami s pískovišti a dřevěnými herními prvky. Při pobytu na zahradě jsou děti chráněny před sluncem mnoha stromy nebo dřevěným altánem.

V budovách MŠ najdeme při každé třídě prostor pro hernu, odpočinek, šatnu a umývárnu. Vchod do budovy ze zahrady je umožněn skrze terasu vedoucí přímo do ložnice dané třídy.

Kapacita každé třídy MŠ činí 28 dětí až na třídu nejstarších dětí, kde je 25 dětí.

1. třída – Kytíčka
2. třída – Srdíčko
3. třída – Sluníčko
4. třída – Čtyřlístek

5.2 Charakteristika třídy Srdíčko

Metodické listy byly ověřovány ve třídě Srdíčko se skupinou 4–5letých dětí. Tuto třídu ve školním roce 2021/2022 navštěvuje 28 dětí z toho 16 chlapců a 12 děvčat, které vedou dvě učitelky a asistent pedagoga. Asistentka pedagoga do této třídy byla přidělena za účelem pomoci s dětmi se zvláštními vzdělávacími potřebami. Jsou zde integrovány 2 děti s poruchou autistického spektra (PAS), 4 děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ) a také sem dochází 3 děti z místního dětského domova.

Největší zájem mají děti ze Srdíčka o výtvarné a pracovní činnosti. Všechny děti se do nich rády zapojují a s radostí tvoří výrobky a zkouší si různé výtvarné techniky. Mezi nejoblíbenější pohybové činnosti v této třídě patří pohybové hry „Na peška“ a „Na kameny“. Při rozumových a řečových činnostech si můžeme všimnout, že často odpovídají ty samé děti, protože hodně dětí z této třídy má problém s komunikací a řečí obecně. Největší problém u všech činností je, že pro děti s PAS a OMJ jsou moc dlouhé a mnohdy nám nedají možnost rozpracované činnosti dokončit.

O hudební činnosti se zajímá většina dětí, největší radost z nich pozorují od dětí z dětského domova a u děvčat. Naopak chlapcům musíme nabízet zpestření činnosti pohybem nebo jinou aktivitou, která je zajímavá.

Metodické listy jsme s dětmi ověřovali během časového úseku dvou měsíců, proto se děti během nich střídaly podle docházky. Každý metodický list jsem ověřovala s 18–21 dětmi, které se se zaujetím zapojovaly k aktivitám motivovaným skřítkem Lesníčkem. Jeho příběh jsme si připomínali na začátku všech dalších jeho aktivit, proto jej znaly všechny děti, aniž by se účastnily předchozích, s ním spojených činností.

5.3 Úvod k metodickým listům

Úvod se skřítkem Lesníčkem

Pomůcky: úvodní příběh o Lesníčkovi, kulisa chaloupky skřítky Lesníčka, maňásek skřítky

Organizace: v kroužku na koberci

Motivace:

„*Děti, dívejte se, co se to tady objevilo?*“ (učitelka ukáže na zavěšenou tabulku)

„*A tady je zase nějaký dopis, kdopak nám asi píše?*“ (děti čekají až učitelka dopis otevře)

„*To není žádné psaní. Myslím, že nám někdo poslal pohádku. Posad'te se a já vám ji přečtu...*“

*V jednom malém lese, kousek od jahodového paloučku a třpytivého potůčku stála malá chaloupka. Vidíte nějakou chaloupku děti?** (děti ukáží na kulisu chaloupky) *Ale copak? Ona nemá dveře? – Je to možné děti? - Není!*

Tak ji zkusíme obejít! Pojd'te se mnou! „*Dupy, dupy, dupy, kde jsou dveře ukryty!*“ – (vytleskávání slabik a otočení chaloupky)

„*Dveře má a ze dřeva. Kdopak v ní bude asi bydlet?*“ (děti hádají)

Jednoho slunečního rána se vydal skřítek Lesníček s košíčkem na procházku podél potoka, protože si chtěl natrhat trochu lesního ovoce k obědu. Nejdříve si řekl, že si dojde natrhat pár borůvek na borůvkovou kaši, tu má Lesníček nejraději. Jakmile došel na místo, kde rostly ty největší a nejsladší borůvky, zarazil se.

„*Co to? Co se tady stalo?*“ vykřikl překvapením Lesníček a málem se rozplakal. Všude kolem bylo totiž rozšlapané borůvčí i s těmi nejchutnějšími borůvkami.

„*Ale co se to tam u toho stromu na tom sluníčku blýská? Že by nějaké zrcátko?*“ řekl si pro sebe Lesníček. Když přišel skřítek trochu blíž, zjistil, že to žádné zrcátko nebylo.

* kurzíva = řeč učitelky k dětem

Podíval se na to zblízka a objevil, že jsou tam všude poházené třpytivé papírky od něčeho, čemu se říká bonbony.

„Kdo tady mohl udělat takový nepořádek?“ divil se Lesníček a začal sbírat papírky, které do lesa nepatří, do svého košíku. „Tohle ví každý malý skřítek, že odpadky do lesa nepatří“ říkal si po cestě na malinový záhonek. Řekl si, že si místo borůvkové kaše udělá malinové špízy.

Lesníček dorazil k prvním malinovým keřům. Ale našel tam jen prázdné keříky. A bylo jich tam o hodně méně, než co pamatoval. Zbytek byl zašlapaný v zemi. „Co se tady mohlo stát? Kdo to tu tak poničil?“

A najednou uslyšel nějaký holčičí křik: „Tondo! Koukej tady je velká jahoda!“

A další hlas ji hlasitě odpovídal: „Já už mám natrhanou skoro celou mističku!“

Lesníček se rychle vydal na jahodový palouček, odkud se hlasitý křik ozýval. Když tam došel, uviděl dvě děti, které pobíhaly po paloučku, a ty jahůdky, které neutrhly, tak rozdupaly. Najednou mu všechno dávalo smysl. Tyhle děti byly určitě dříve i na borůvkách a malinách!

„Proč nám to tady v lese děti takhle ničíte?“ zeptal se Lesníček děti, když k nim došel a ukázal na tu pohromu. Obě děti se překvapeně otočily a zadívaly se na lesního skřítku. První se vzpomatoval chlapec Toník a odpověděl.

„Ničíme? Jak ničíme? My tady jen sbíráme jahody mamince na knedlíky.“ Přitom ukazoval malou skleněnou mističku skoro plnou borůvek, malin a jahod.

„Tak se podívejte kolem sebe děti. Podívejte se, jak je to tady celé rozšlapané a polámané“ řekl jim skřítek se slzami v očích. „A podívejte se tady do mého košíčku. Neztratily jste to u borůvek?“ ukázal Lesníček košík s posbíranými odpadky.

„Ty bonbóny jsme dostaly od maminky ke svačině.“ odpověděla holčička Anička.

„My jsme nevěděli, že děláme něco špatného.“ omlouval se Toník skřítkovi. Anička se hned k omluvě přidala: „Když já nevěděla, že se bonbony v lese nesmí jíst.“

„Bonbony jíst přeci můžete, ale papírky od nich se na zem nezhazují.“ řekl jim lesní skřítek. „Pro dnešek vám děti odpustím, když mi řeknete, co všechno jste dnes v lese špatného udělaly,“ dodal Lesníček.

Toník s Aničkou ale nevěděli, co špatného v lese udělali. Poradí jim někdo? (prostor pro vyjádření se dětí k situaci)

1. odhazování odpadků
2. ničení rostlin, keřů a jejich plodů
3. křičení v lese

Toník s Aničkou se ještě jednou omluvili skřítkovi Lesníčkovi, vzali si od něho všechny poztrácené papírky, aby je doma mohli vyhodit do odpadkového koše. Jako poděkování nasypala Anička všechno své nasbírané ovoce Lesníčkovi do prázdného košíku. Skřítek jí hezky poděkoval a s dětmi se rozloučil. Doma si udělal borůvkovou kaši, malinové špízy a jahodový džus, a doufal, že děti, až půjdou znovu do lesa, už budou vědět, jak se mají v tomto prostředí chovat.

Metodický postup:

1. Motivace – rozhovor s dětmi, pohádka
2. Pomoc dětem v pohádce – snaha dětem v pohádce poradit se správnou odpovědí pro skřítko Lesníčka, aby jim mohl odpustit (*Co všechno Anička s Toníkem v lese udělali špatně?*)
3. Rozbor pohádky/otázky k příběhu
 - a. „*Proč šel Lesníček do lesa?*“ (Natrhát si lesní ovoce k obědu. *)
 - b. „*Co si chtěl udělat z borůvek?*“ (borůvkovou kaši)
 - c. „*Co našel místo borůvek? Blýskalo se to v trávě...*“ (Obaly od bonbónů/odpadky/nepořádek)
 - d. „*Nechal tam ty obaly od bonbónů poházené?*“ (Ne, sesbíral je a dal k sobě do košíku.)
 - e. „*Co si chtěl udělat z malin?*“ (malinové špízy)
 - f. „*Našel nějaké maliny?*“ (Ne, jen prázdné nebo pošlapané keříky.)
 - g. „*Jak našel Lesníček toho, který za tento nepořádek může?*“ (Slyšel je křičet.)
 - h. „*Jak se jmenovaly děti v příběhu?*“ (Anička a Toník)
 - i. „*Škodily děti lesu schválně?*“ (Ne, nevěděly, že dělají něco špatného.)

* V závorkách za otázkami jsou uvedeny odpovědi, které od dětí očekávám.

j. „*Proč Lesníček dětem odpustil?*“ (Protože mu řekly, co všechno udělaly špatného – odhazování odpadků, ničení rostlin a křičení v lese.)

k. „*Donesl si nakonec Lesníček domů nějaké ovoce?*“ (Ano, Anička mu do košíčku nasypala ovoce ze své misky.)

4. Seznámení s maňáskem skřítko Lesníčka

Ozve se ťukání na dveře (na připravený stůl či židličku) a když se jde paní učitelka podívat, kdo to je, přijde do již třídy s loutkou Lesníčka. Lesníček se s dětmi seznámí a pochválí je, že pozorně poslouchaly pohádku, kterou jim poslal. A protože by jim chtěl ještě více přiblížit svůj domov, rozhodl se, že tu s dětmi pobude nějaký čas. Poví jim o problémech s lidmi, kteří si neváží jeho lesního domova a ničí ho. Poprosí je, aby vždycky, když půjdou s někým do lesa, se chovaly slušně a nezanechávaly za sebou žádný nepořádek.

5.3.1 Zhodnocení a průběh činnosti

Úvod k metodickým listům, který seznamuje děti s novým kamarádem, se v praxi velmi vydařil. Děti byly z přítomnosti lesního skřítky nadšené a horlivě se chtěly účastnit všech aktivit, které jim nabídl.

Velký zájem projevily již o Lesníčkův počáteční příběh, kterému pozorně naslouchaly a případně ho doplňovaly. Během seznamování s pohádkou byly některé děti natolik aktivní, že se snažily uhodnout následující děj. Jejich zapojování jsem využila a častěji jsem se snažila cíleně jejich fantazii vybízet k odhadnutí některé části příběhu, např. otázkami „*Co by to asi mohlo být? Co se potom asi mohlo stát?*“ Děti tyto otázky ocenily bohatými různorodými odpověďmi.

Společně zvládly zodpovědět všechny připravené otázky k příběhu, a proto byly také odměněny vzácnou návštěvou, která děti informovala o problémech s lidským chováním v jeho domovině. Děti slíbily, že se vždycky budou v lese chovat slušně a že se budou snažit přírodu chránit a tuto myšlenku šířit dál.

*Obrázek 1: Maňásek skřítky Lesníčka
Zdroj: vlastní*

5.4 Autorská píseň: Na houbách s tatínkem

Hudební charakteristika písně

Tónina: D dur

Rozsah: cis¹ – h¹

Takt: 2/4

Tempo: živá, veselá, ve středním tempu

Nástup: 1. stupeň

Rytmický problém: děti budou mít v 6. taktu osminovou pomlku tendenci nedodržet, proto je třeba se části více věnovat

Pomůcky: notový zápis písně pro učitele, orffovské nástroje, obrázkové schéma, obrázky (Přílohy D a E), košíky/misky, zelený šátek

Na houbách s tatínkem

Kateřina Fialková

$\text{♩} = 45$
D A7 D A7 A7 D

Krá - čím le - sem s ta - tín - kem, v ru - ce dr - žím ko - šík.

5 D A7 D A7 A7 D

A za kaž - dým kmín - kem, sá - hu pro svůj no - žík.

9 G D A7 D

Než o - či - stím no - hu hou - by u - ká - žu ji ta - tín - ko - vi,

13 G D A7

je - stli ta - to hou - bič - ka smí nám vklou - znout do bří - ška, tam.

Notový zápis 1: Notový zápis písně Na houbách s tatínkem

Zdroj: vlastní

Motivace

Organizace: S dětmi sedíme v kruhu na koberci.

Metodický postup: Děti vedou rozhovor se skřítkem Lesníčkem, který se jich ptá na otázky:

- „*Kdo chodí do lesa na houby a s kým?*“ (s maminkou, tatínkem, dědečkem, babičkou, pejskem...*)
- „*Jaké znáte houby?*“ (hříbky, babky, muchomůrky, bedly...)
- „*Víte, které z nich můžeme jíst a které ne?*“ (můžeme jíst hříbky, hnědáky, babky, bedly, kozáky; nemůžeme mochromůrky – pozor jsou jedovaté!)
- „*Co ještě můžeme sbírat v lese jiného, abychom si na tom také pochutnali?*“ (borůvky, maliny, ostružiny, lesní jahody)

„*A teď se všichni zkusíme jednu takovou písničku o houbaření naučit.*“

Předvedení písně učitelkou

Organizace: Přesuneme se s dětmi ke klavíru.

Postup: Paní učitelka děti rozesadí kolem klavíru a řekne jim, ať pozorně poslouchají, o čem se v písničce zpívá. Následně učitelka dětem písničku zazpívá za doprovodu klavíru s předehrnou a dohrou.

Rozhovor o písni

- „*Myslíte, že byla písnička: rychlá nebo pomalá?*“ (rychlá)
- „*A myslíte si, že byla písnička smutná nebo veselá?*“ (veselá)
- „*O čem se v písničce zpívalo? S kým v písničce chodím po lese?*“ (s tatínkem)
- „*Písnička říkala, že něco držím v ruce. Co to držím?*“ (košík)
- „*Mám u sebe nějakou ostrou věc? Jakou?*“ (nožík/nůž)
- „*A jak se s takovou věcí zachází?*“ (opatrně)

* V závorkách za otázkami jsou uvedeny odpovědi, které od dětí očekávám.

Dechová cvičení, jazykohrátky

Postup: S dětmi si připravíme a rozehrájeme mluvidla na téma houby v lese.

„Před zpěvem písničky si spolu nejdříve trochu procvičíme pusy a jazýček.“

- *„List zakryl hříbek, který se ho snaží odtláčit, aby se mohl podívat znovu na sluníčko“* (pusa je zavřená, jazyk tlačí do tváří, střídavě doprava a doleva)
- *„Slimáček našel hříbek a leze po celé délce jeho kloboučku“* (přejíždění jazykem po horním rtu)
- *„Teď se do hříbku nastěhoval i červík, který ho začne prozkoumávat“* (přejíždění jazyka po horních zubech)
- *„Červík vykukuje z hříbku a rozhlíží se do stran“* (střídavě vystrkovat jazyk z koutků úst každé strany)
- *„Červík dostal znovu hlad“* (přejíždění jazykem po rtech dokola)
- *„A když se červík znovu dal do ochutnávání houby, tak si u toho mlaskal“* (mlaskání)
- *„Když už byl dostatečně najedený, říkal si pro sebe, jaká to byla dobrota“* (mňami – mňami – mňami)
- *„Potom si chytil břicho a začal zhluboka oddechovat, asi mu bylo těžko“* (oddechování)
- *„Tak se nakonec rozhodl se chvíli prospat a jeho chrápání bylo slyšet až na druhé straně lesa“* (chrápání)

Nácvik písně

Pomůcky: Obrázkové schéma

Metodický postup:

- ❖ Nejprve s dětmi píseň nacvičujeme po dvou taktech, učitelka nejprve předzpívá bez doprovodu a následně s dětmi zopakuje.
- ❖ Pomocí hry „Na ticho“ s dětmi několikrát procvičíme 6. takt kvůli dodržení osminové pomlky.

SCHO - VÁM SE ZA x KMÍN - KEM x
A ZA KAŽ - DÝM x KMÍN - KEM x

Obrázek 2: Obrázkové schéma
Zdroj: vlastní

Děti podle daného obrázkového schématu vytleskávají slabiky. U každého obrázku se stromem jednou tleskneme a u obrázku s pařezem tlesknutí vynecháme. Rytmus spojíme se slovy nejdříve: „*schovám se za kmínkem*“ a následně se slovy písně „*a za každým kmínkem*“.

- ❖ Nakonec si píseň zazpíváme celou. Učitelka po zahrání klavírní přede hry kývne hlavou na znamení, kdy mají děti začít zpívat. Píseň učitelka dokončí klavírní dohrou.

Upevňování písně

Metodický postup: S dětmi zpíváme celou píseň s doprovodem klavíru. Nejprve zahrajeme přede hru, poté dáme dětem pokyn hlavou a společně si píseň zazpíváme. Nakonec píseň ukončíme dohrou.

- ❖ „Zpěv v liniích“

Metodický postup: Děti rozdělíme na dvě skupiny. Nejprve zpívají dívky, poté kluci. Učitelka s dětmi určí znamení pro změnu (např. úder do klavíru) a ve zpěvu pokračuje druhá skupina.

❖ „Zamlčovaná“

Pomůcky: obrázky – tatínek, košík, nožík, břicho (Příloha D)

Metodický postup: Vybereme jeden nebo více obrázků, který v naší písni nesmí zaznít – na toto slovo budeme mlčet. Poté zpíváme písničku a dáváme pozor, aby vybrané slovo nezaznělo. Případně můžeme na obrázek pouze prstem ukázat.

❖ Pohybové ztvárnění

Výchozí postavení: Děti se rozestaví do prostoru třídy s dostatečným prostorem kolem sebe.

„Kráčím lesem s tatínkem“ „v ruce držím košík“	chodíme na místě houpeme souběžně oběma pažemi dopředu a dozadu (jako, když držíme v ruce košíky)
„a za každým kmínkem“	pažemi znázorňujeme kmen strom (od shora až dolů)
„sáhnu pro svůj nožík“	dáme ruce na boky – pohupujeme boky do stran
„Než očistím nohu houby, ukážu ji tatínkovi“	chytíme kamaráda za ruce a točíme se na jednu stranu
„jestli tato houbička, smí nám vklouznout do břicha.“	s kamarádem se otáčíme se na druhou stranu
„Než očistím nohu houby, ukážu ji tatínkovi,“	chytíme kamaráda za ruce a točíme se na jednu stranu
„jestli tato houbička, smí nám vklouznout tam.“	hladíme si rukou břicho

❖ Instrumentální zvukomalba

Pomůcky: dřívka (2x), drhlo (2x), rytmická vejce/rumbakoule (2x), bubínek (1x)

Organizace: Děti sedí u klavíru, hráči na hudební nástroje sedí v řadě podle toho, jak postupně hrají za sebou.

Metodický postup: Se všemi skupinami hráčů individuálně procvičíme hru na nástroj v jejich části písni. Ostatní děti, které nepatří mezi hráče na nástroj, pouze zpívají. Po dokončení písni se děti hrající na nástroje a děti pouze zpívající mohou vystřídat.

Provedení:

1. – 4. takt	dřívka (rytmus – 13x)
5. – 8. takt	rytmická vejce/rumbakoule (rytmus – 13x)
9. – 12. takt	drhlo (metrum – 8x)
13. – 16. takt	bubínek (metrum – 8x, při repetici 7x)

❖ Prstová motorika – Prstohrátky

Organizace: S dětmi sedíme na koberci v kruhu.

- *Kráčím lesem s tatínkem*
Ukazováček a prostředníček pravé ruky se střídají v úderech do dlaně levé ruky – chůze (rytmus – 7x).
- *v ruce držím košík,*
Výměna rukou, prsty levé ruky se střídají v pochodování po dlani pravé ruky (rytmus – 7x).
- *„a za každým kmínkem“*
Točíme zápěstím ze strany na stranu, prsty u sebe natažené vzhůru (metrum – 4x).
- *„sáhnu pro svůj nožík“*
Ruce se chytají navzájem a vymění si strany (metrum – 4x).
- *„Než očistím nohu houby“*
Z pěsti levé ruky vystrčíme ukazováček, který pravým ukazováčkem po celé délce přejíždím tam i zpět (rytmus – 4x tam a 4x zpět).
- *„ukážu ji tatínkovi,“*
Z pěsti pravé ruky vystrčíme ukazováček, který levým ukazováčkem po celé délce přejíždíme tam i zpět (rytmus – 4x tam a 4x zpět).
- *„jestli tato houbička“*
Prsty pravé ruky hladíme krouživě dlaň levé ruky (metrum – 4x).
- *„smí nám vklouznout do břicha“*
Prsty levé ruky hladíme krouživě dlaň pravé ruky (metrum – 4x).
- *„tam.“* (16 takt – po repetici)
Tlesknutí (rytmus – 1x)

Další návrhy aktivit motivovaných písní:

Dramatizační cvičení

❖ Živý obraz

„Když jdete do lesa na houby, musíte si dát pozor, abyste nesebrali nějakou nejedlou nebo jedovatou. Jestliže si nejste jisti, zeptejte se dospělého, který to jistě ví. A když náhodou neví, houbu nechte pro jistotu v lese třeba zvířátkům.“

Pomůcky: košíky nebo misky

Metodický postup: Děti chodí po třídě mezi překážkami, jako by to byly stromy v lese. Předvádí, jak hledají houby a jak se chovají, když nějakou najdou. Dětem dáme košíky nebo nějaké nádoby (misky), do kterých sbírají houby.

❖ Pantomimické scény

„Jak se chováme k houbám, které zůstávají v lese?“

Metodický postup: Ve dvojicích jeden předvádí špatné chování k lesním přírodninám – houby, borůvky, maliny, jahody – a druhý ho poučuje a předvádí správné chování.

❖ Pantomimika

Metodický postup: Ztvárňujeme celý proces zpracovávání hub – postupně předvádíme hledání, sbírání, čištění, krájení, vaření, míchání, jedení...

❖ Hra Na houbaře

Chodí houbař po lese,

jakou houbu přinese?

Řekni malý kloboučku,

*jak se jmenuješ?**

Metodický postup: Jedno dítě chodí po prostoru mezi ostatními dětmi. Odřikává básničku a zeptá se směrem k určitému dítěti, jak se jmenuje jako houba. Houba odpoví a houbař vezme pouze jedlou houbičku s sebou, chytí se za ruce a udělají řetěz. Hra končí, když jsou všechny jedlé houby v košíku.

❖ Hledání houby podle zadání

Pomůcky: obrázky hub (Příloha E), zelený šátek/krepový papír, košík

Metodický postup: Všechny houby jsou volně na koberci, děti jednotlivě sbírají podle pokynu (např. seber jedlou x jedovatou, hnědou x červenou, houbu bez puntíků, takovou, která není hnědá apod.), děti své rozhodnutí zdůvodní slovně, vytleskají jméno houby, potom odnesou hříbky do koše (muchomůrky "zpět do trávy" - zelený šátek nebo krepový papír rozprostřený na zemi).⁵⁵

* autorská báseň

⁵⁵ PIPKOVÁ, Eva. *Náš táta šel na houby*. Metodický portál RVP.CZ. [online]. 27. ledna 2006. [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/PMB/457/NAS-TATA-SEL-NA-HOUBY.html>

5.4.1 Zhodnocení a průběh činností

Praktické provedení tohoto metodického listu bych zhodnotila převážně kladně. Většina činností se vydařila přesně podle plánů. Děti byly během všech činností dostatečně motivovány a všechny se s radostí zapojily. Nejvíce se všem líbila hra Na houbaře, kdy se děti na pár minut staly houbami. Z pohybových aktivit spojených s upevňováním písňe měly děti také radost a pozorně naslouchaly pokynům učitelky. Největší problém bych viděla v části „zamlčovaná“, kdy děti nejprve nepochopily instrukce k aktivitě. Museli jsme hru víckrát zopakovat, než si uvědomily, že místo určitého slova ukazujeme pouze na obrázek.

Motivace k činnosti probíhala klidnou a veselou konverzací mezi dětmi a lesním skřítkem. Lesníček se jich vyptával na různé otázky a děti mu s radostí odpovídaly. Trochu jsme se pozastavili nad otázkou „*Jaké známe houby?*“. Děti si na žádné krom hřibů a mochomůrek nemohly vzpomenout. Skřítek jim tedy lidové názvy hub začal napovídat, ale děti je moc neznaly. Po většinu času se smály těmto názvům jako „babka, liška, bedla“. Nakonec si však samy vzpomněly na žampióny.

Před společným nácvikem písňe si děti písničku poslechly a popovídaly si o jejím ději. Následně proběhl nácvik těžší části kvůli rytmizaci v 6. taktu. S dětmi jsme vytleskávali rytmus podle schématu se stromy a pařezy. Děti byly v této části velmi šikovné a rychle si spojily strom s tlesknutím a pařez s pomlčkou. Po přidání slov si ještě nějakou dobu pomáhaly slovem „nic“.

Hra „zamlčovaná“ byla pro tyto děti těžká na pochopení. Jelikož bylo pro ně toto cvičení nové, ze začátku nevěděly, co mají přesně dělat, proto zpívaly po celou dobu. Po nějaké době začaly šikovnější děti místo slova ukazovat na obrázek připevněný na tabuli.

Hra na nástroj, pantomimika a prstohrátky byly aktivity, u kterých si děti užily zábavu. Tento typ činností mají děti velmi rády a vždy získají jejich plnou pozornost. Z nástrojů děti nejvíce zaujal bubínek, u kterého se všichni chtěly vystřídat, a z pohybového ztvárnění se dětem nejvíce líbil tanec ve dvojici.

Před hrou Na houbaře jsem dětem nechala pár minut na proběhnutí „po lese“. Děti volně probíhaly kolem překážek z papírových koleček s nakresleným stromem. Děti se potom opět soustředily na zadané aktivity.

*Obrázek 3: Rozhovor dětí s lesním skřítkem
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 4: Návčik náročnější části
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 5: Hra Na houbaře
Zdroj: vlastní*

5.5 Autorská píseň: Podzimní peřina

Hudební charakteristika písně

Tónina: D dur

Rozsah: cis¹ - a¹

Takt: 2/4 takt

Tempo: ukolébavka, tichá, v pomalejším tempu

Nástup: 5. stupeň

Pomůcky: notový zápis písně pro učitele, obrázky ježka a jezevce (Příloha F), kartičky jezevců a ježků (Příloha G), orffovské nástroje, padák, molitanové míčky

Podzimní peřina

Kateřina Fialková

♩ = 35

Stro - my vždy - cky na zi - mu skle - pá - va - jí pe - ři - nu.

Li - stím tvo - ří pe - líš - ky, pro je - zev - ce pro jež - ky.

Ce - lou zi - mu v dou pát - ku, pro - spí k jar - ním za - čát - kům.

Notový zápis 2: Notový zápis písně Podzimní peřina

Zdroj: vlastní

Motivace

Organizace: S dětmi sedíme v kruhu na koberci.

Metodický postup: Děti vedou rozhovor se skřítkem Lesníčkem, který se jich ptá na otázky:

- „*Máme pouze listnaté stromy?*“ (Ne, některé mohou být jehličnaté.)
- „*Jak se jmenují stromy, které můžeme najít v lese nebo jinde volně v přírodě?*“ (Smrky, duby, buky, javor, lípa, modřín...)
- „*Rostou na stromech v lese nějaké plody? Jaké?*“ (Ano, žaludy, kaštiny, bukvice, šišky...)
- „*Kdo se o tyto stromy stará?*“ (Lesník – můžeme si vysvětlit rozdíl mezi myslivcem a lesníkem.)
- „*A co se děje se zvířátky v zimě?*“
 - některá zvířata přes zimu spí (např. medvěd, jezek, sysel, netopýr, křeček)
 - zvířata, která nespí (např. srny, jeleni, divoká prasata) si musejí potravu shánět a také si musí hledat úkryty před zimou.
- „*Co zvířátka jí? Jak jim můžeme v zimě pomoci?*“ (Můžeme je chodit přikrmovat např. žaludy, bukvicemi, šíškami, kaštiny, ořechy, semínky, klasy, kukuřicí, jeřabinami, mrkví nebo krmnou řepu. Všechny tyto pochutiny doneseme do lesa ke krmelci, kde už si je hladová zvířata najdou.)

„*A teď, když už víme, jak to s těmi stromy a zvířátky na zimu je, naučíme se o nich písničku.*“

Předvedení písně učitelkou

Organizace: Přesuneme se s dětmi ke klavíru.

Postup: Paní učitelka děti rozesadí kolem klavíru a řekne jim, ať pozorně poslouchají, o čem se v písničce zpívá. Následně učitelka dětem písničku zazpívá za doprovodu klavíru s předehrou a dohrou.

Rozhovor o písni

- „Byla písnička rychlá nebo pomalá?“ (pomalá)
- „Krátká nebo dlouhá?“ (krátká)
- „Tichá nebo hlasitá?“ (tichá)
- „A když byla tedy pomalá a tichá, kdy by nám ji třeba maminka mohla zpívat, před spaním nebo k tanci?“ (před spaním)
- „A jak se říká těmto písničkám, které se zpívají malým dětem před usnutím?“ (ukolébavky)
- O čem dál byla písnička? Objevilo se v ní nějaké zvířátko? Které? (jezevec a ježek)
- Co znamená, že se „v doupátku prospí k jarním začátkům?“ (Celou zimu prospí a probudí se až na jaře.)
- Nakonec si ukážeme si obrázek jezevce a ježka a společně si je popíšeme. (Příloha F)

Rozezpívání

Metodický postup: K rozezpívání využijeme první dva takty písničky. Slova písničky nahradíme slabikou *jo, ju, ji*. Zazpíváme je vázaně na zvolenou slabiku. Tyto takty posouváme směrem nahoru a dolů, a tak procvičujeme hlasový rozsah.

Nácvik písničky

Metodický postup: Nejprve s dětmi písničku nacvičujeme po dvou taktech, učitelka nejdříve předzpívá bez doprovodu a následně s dětmi zopakuje.

Upevňování písničky

Metodický postup: S dětmi zpíváme celou písničku s doprovodem klavíru. Nejprve zahrajeme předeheru, poté dáme dětem pokyn hlavou a společně si písničku zazpíváme. Nakonec písničku ukončíme dohrou.

❖ Štafetové zpívání

Pomůcky: kartičky jezevců a ježků (Příloha G)

Metodický postup: Děti rozdělíme do dvou skupin, každému z nich přidělíme obrázek jezevce nebo ježka. Nejprve budou zpívat jezevci a potom ježci.

❖ Chůze

Metodický postup: Děti zpívají a za doprovodu klavíru se pohybují po třídě jedním směrem. Na 9. taktu se všichni zastaví a až do 12. taktu, začnou předvádět zvířátka ukládající se k zimnímu spánku.

❖ Zpěv s hrou na tělo

Organizace: S dětmi si stoupneme do kruhu.

„*Stromy vždycky na zimu,
sklepávají peřinu.*“

střídavě pleskáme dlaněmi o stehna
(rytmus – 14x)

„*Listím tvoří pelíšky,
pro jezevce, pro ježky.*“

tleskáme dlaněmi s propletenými prsty –
mušličky (metrum – 8x)

„*Celou zimu v doupátku,
prospí k jarním začátkům.*“

tleskáme dvěma prsty o hřbet druhé ruky –
(rytmus – 14x)

❖ Instrumentální zvukomalba

Pomůcky: dřívka (2x), drhlo (2x), rytmická vejce (2x), tamburína (2x), triangel (2x)

Organizace: Děti sedí u klavíru, skupinky hráčů na hudební nástroje sedí v řadě podle toho, jak postupně hrají za sebou.

Metodický postup: Se všemi skupinami hráčů individuálně procvičíme hru na nástroj v jejich části písně. Ostatní děti, které nepatří mezi hráče na nástroj, pouze zpívají. Po dokončení písně se děti hrající na nástroje a děti pouze zpívající mohou vystřídat.

Provedení:

- 1. – 4. takt dřívka (rytmus – 14x)
- 5. – 6. takt drhlo (metrum – 4x)
- 7. – 8. takt rytmická vejce/rumbakoule (rytmus – 7x)
- 9. – 10. takt tamburína (metrum – 4x)
- 11. – 12. takt triangel (metrum – 4x)

Tanec s padákem

Pomůcky: padák

Organizace: Děti se rozestaví kolem rozloženého padáku v prostoru herny. Každé dítě se chytí jednoho poutka.

Provedení:

*„Stromy vždycky na zimu,
sklepávají peřinu“*

Děti jdou za sebou a točí padákem na pravou stranu.

*„Listím tvoří pelíšky,
pro jezevce, pro ježky.“*

Děti se pozvolnými dvěma zhoupnutími vždy na první dobu taktovou snaží dostat střed padáku co nejvýše.

*„Celou zimu v doupátku,
prospí k jarním začátkům.“*

Jemně vlníme padákem, tak, aby se neprobudila spící zvířátka.

Další návrhy aktivit motivovaných písní:

Dramatizační cvičení

❖ Živý obraz

Metodický postup: Děti předvádí, jak na podzim všechny listnaté stromy opadávají, protože v zimě je zmrzlá půda a strom trpí nedostatkem živin. Tyto listy se nejprve zbarví do pestrých podzimních barev a za větrného počasí poletují mezi stromy, než nakonec dopadnou na zem.

❖ Strom ve větru

Metodický postup: Toto je hra pro rozvoj smyslového vnímání a kooperace ve dvojici: jeden stojí za zády druhého a snaží se ho rozhýbat jako strom ve větru. Dítě (strom) má zavřené oči a dítě (vítr) mu zároveň dělá záchranu. Následně se vymění, a nakonec si sdělí pocity a dojmy.

❖ Pantomimika lesních zvířat

Metodický postup: Děti si vyberou libovolné lesní zvíře, které předvádějí ostatním. Ostatní děti hádají, které zvíře dítě předvedlo a následně si společně řekneme, zdali toto zvíře zimu prospí nebo musí chodit ke krmelci pro potravu.

❖ Probouzení zvířátek ze zimního spánku

Metodický postup: Hra s vyjadřováním pocitů a nálad. Děti se snaží zachytit náladu zvířátka probouzejícího se ze studené zimy do slunečného jarního dne.

Hry s padákem

❖ Nakrmte hladová zvířátka

Pomůcky: padák, molitanové míčky

Metodický postup: Lehce vyklepáváme měkké míčky z padáku, na povel položíme padák, míčky sesbíráme a položíme zpět, na konci hry můžeme vyměnit každý sebraný míček za jednu mlsku pro zvířátka a donést všechny do lesa zvířátkům.

❖ **Lístky ve větru**

Pomůcky: padák, molitanové míčky

Metodický postup: Budeme znázorňovat poletujících lístků ve větru, hru propojíme s počasím – vítr, déšť a bouřka. Každé stadium bude potřebovat jinou sílu, kterou budeme muset k houpání vyvinout.

❖ **Úkryt pro zvířátka**

Pomůcky: padák

Metodický postup: U této hry si znovu zazpíváme píseň *Podzimní peřina*, a přitom budeme pozvolna pohupovat padákem co nejvýše to jde a zase zpátky dolů, při 9. taktu v dobu, kdy je padák nejvýše, se schováme pod padák a vytvoříme nad sebou střechu.

5.5.1 Zhodnocení a průběh činností

Realizace tohoto metodického listu proběhla úspěšně. Veškeré aktivity odpovídaly možnostem všech dětí ve třídě. Tento list hodnotím jako nejlépe vydařený, protože jsme si jeho ověřování v praxi s dětmi zcela užili a při příští realizaci bych nic neměnila. Největší zážitek měly děti z aktivit propojujících zpěv, tanec a skupinovou práci s padákem.

Nejprve děti vedly rozhovor se skřítkem Lesníčkem na téma les a zvířátka v zimě, do kterého se všechny aktivně zapojovaly. Vzájemně si děti předávaly vlastní poznatky a rozšiřovaly si povědomí o přírodě v zimním období. Některé děti znaly odpovědi na většinu otázek, další pozorně naslouchaly nebo nás případně doplňovaly vlastními názory.

Děti správně poznaly, že se jedná o písničku jiného žánru než běžně tanečního. Dokázaly také vymyslet další písničky podobného typu jako jsou např. „*Hajej můj andílku*“ či „*Spi děťátko spi*“. Pojem „ukolébavka“ se jim však vybavil až nápovědou prvními slabikami slova.

Při nácvičku písničky byly děti velmi šikovné a brzy se mohly rozdělit na skupinky „ježci“ a „jezevci“, které si vzájemně naučenou písničku zazpívaly. U následující hry na tělo a poté i hry na nástroje děti plnily zadané pokyny. U hry na nástroje se mladší děti občas nedržely zadaného rytmu, ale při dalším opakování to některým šlo již lépe.

Dramatizační cvičení byla pro děti také příjemnou zkušeností. Zahrály si na listy, vítr, stromy i zvířátka. Při hře ve dvojici „Strom ve větru“, kdy děti opatrně hýbaly částmi těla svého kamaráda se velmi bavily. Jako vítr se snažily rozhýbat jeho ruce, hlavu, nohy, trup i vlasy. Po výměně dvojic si děti sdělily své pocity. Při tomto druhu zpětné vazby jsem zjistila, že děti bavilo být spíše větrem, protože měly možnost manipulovat se svým kamarádem podle svých představ. I role stromu se většině dětem líbila. Pouze jedna dívka při společném zhodnocování řekla, že se jí hra na stromy nelíbila. Z důvodu jiné národnosti mi nedokázala říct, co konkrétně se jí na tom nelíbilo, jen vím, že se necítila dobře.

Hry s padákem měly u dětí obrovský úspěch. Zpěv písničky propojený taneční aktivitou s touto netradiční cvičební pomůckou byl pro děti velkým přínosem pro vzájemnou souhru pohybu i spolupráci. Následné zapojení míčků pomáhalo dětem pracovat se silou

pohybující padákem. Bez vedení by naše děti padákem pouze co nejsilněji mávaly a kmitaly, proto bylo třeba často zdůraznit, že s padákem pracujeme pouze na základě zadaných podmínek.

Nakonec jsme se s dětmi odměnily tím, že se z nás všech stala zvířátka, která se schovala do padákem vytvořeného úkrytu.

*Obrázek 6: Využití padáku
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 7: Úkryt pro zvířátka
Zdroj: vlastní*

5.6 Autorská píseň: Zvuky lesa

Hudební charakteristika písně

Tónina: D dur

Rozsah: cis¹ - h¹

Takt: 2/4 takt

Tempo: zvolna, s citem, v mírném tempu

Nástup: 1. stupeň

Pomůcky: notový zápis písně pro učitele, orffovské nástroje, obrázky – voda, ptáček, listy, zvířátka, vítr (Příloha H), stuhy, šátky, dešťové hole, igelitové sáčky, skořápky, láhve s vodou, dřívka, papírové vějíře, záznam relaxační hudby, reproduktor/rádio

Zvuky lesa

Kateřina Fialková

Co se dě - je, co tu šu - mí? Les si zpí - vá pí - seň svo - ji.

Vo - da bu - blá mo - dli - dbi - ěku, ptá - ček zpí - vá ke slu - ní - ěku.

Li - sty sk - bě šep - ta - jí, kde zví - řát - ka bě - ě - ha - jí.

Ví - tr zvu - ky roz - ne - se, zní to všu - de po le - se.

*Notový zápis 3: Notový zápis písně Zvuky lesa
Zdroj: vlastní*

Motivace

Organizace: S dětmi sedíme v kruhu na koberci.

Metodický postup: Děti vedou rozhovor se skřítkem Lesníčkem, který se jich ptá na otázky:

- „*Děti, myslíte si, že les opravdu dokáže zazpívat nějakou písničku, třeba kterou zpíváme ve školce? A proč?*“ (Nedokáže, protože les neumí mluvit.)
- „*Musejí mít písničky vždy slova? Les mluvit neumí, ale vydává nějaké zvuky, jaké třeba?*“ (Nemusí, písničku můžou hrát i nástroje a nikdo u toho zpívat nemusí. V lese můžeme slyšet zpívat ptáčky, bublat potůček, foukat vítr, křupat klacíky pod nohama.)
- „*Jak se cítíte, když takové zvuky slyšíte? Líbí se vám?*“ (Klidně, hezky, šťastně, přejde nás smutek...)
- „*Jsou tiché nebo hlasité? Je tam vždy jeden zvuk nebo jich je víc?*“ (Zvuky, které slyšíme zdáli, jsou tiché a rozléhají se po celém lese. Zvuky, které vytvoříme my nebo jsou vydávány kolem nás, vnímáme jako hlasité. Vždy můžeme slyšet více zvuků najednou, ale nejvíce slyšíme ten, na který se soustředíme.)

Předvedení písně učitelkou

Organizace: Přesuneme se s dětmi ke klavíru.

Postup: Paní učitelka děti rozesadí kolem klavíru a řekne jim, ať pozorně poslouchají, o čem se v písničce zpívá. Následně učitelka dětem písničku zazpívá za doprovodu klavíru s předehtou a dohrou.

Rozhovor o písni

- „*Zdála se vám písnička rychlá nebo spíše pomalá?*“ (spíše pomalá)
- „*Zpívala se většina tónů dlouze nebo krátce?*“ (dlouze)
- „*Je písnička spíše tichá nebo hodně hlasitá?*“ (spíše tichá)
- „*Zpívalo se v písničce o nějakých lidech?*“ (ne) „*Tak o čem se zpívalo?*“ (o lese, o ptáčkovi a zvířátkách, o vodě, o listech, o větru...)

- „*Myslíte, že všechny zvuky, které zazněly v písni, můžeme v lese opravdu slyšet?*“ (ano) *A které všechny zvuky to byly?* (bublání vody, šumění listí, zpěv ptáčků...)

Artikulační cvičení a rozezpívání

- „*Zavřeme oči a v našich myšlenkách se vydáme do lesa. Ještě předtím, než tam dojdeme, slyšíme odněkud volání kukačky.*“ (ku-ku, ku-ku... - nejdříve rozmluvení, potom pokračujeme zpěvem malé tercie za doprovodu klavíru)
- „*Ted' slyšíme, jak nás zdraví větrík.*“ (fí-í-í-í a fá-á-á-á – „sjedeme“ hlasem shora dolů a naopak)
- „*Začínají do toho šumět i listy stromů.*“ (regulujeme hlasitost prodloužené hlásky š)
- „*Poté zaslechneme vodu, jak si pro sebe povídá.*“ (bubli-bubli-bubli)
- „*A nakonec si slabě zazpívá.*“ (bu-bli-ny – rozezpíváme se na třech tónech, které po půl tónech transponujeme z C dur do F dur)

Nácvik písně

Metodický postup: Nacvičujeme po čtyřech taktech, učitelka nejprve předzpívá bez doprovodu a následně s dětmi zopakuje.

Upevňování písně

Metodický postup: S dětmi zpíváme celou píseň s doprovodem klavíru. Nejprve zahrajeme predehru, poté dáme dětem pokyn hlavou a společně si píseň zazpíváme. Nakonec píseň ukončíme dohrou.

❖ Chůze

Pomůcky: překážky představující stromy/obrázky stromů

Metodický postup: Po zemi herny jsou překážky/rozházené jednotlivé obrázky stromů. Děti se pohybují po třídě jako celý zástup – had. Drží se za ruce, zpívají a procházejí se mezi stromy.

❖ Zpěv s hrou na tělo

Organizace: S dětmi si stoupneme do kruhu.

„ <i>Co se děje, co to šumí,</i> “	tleskáme (metrum – 4x)
„ <i>les si zpívá píseň svoji.</i> “	střídavě pleskáme dlaněmi o stehna (rytmus – 8x)
„ <i>Voda bublá modlitbičku,</i> “	tleskáme dlaněmi s propletenými prsty – mušličky (metrum – 4x)
„ <i>ptáček zpívá ke sluníčku.</i> “	tleskáme dvěma prsty o hřbet ruky (rytmus – 8x)
„ <i>Listy slabě šeptají,</i> “	třeme dlaněmi o sebe (rytmus – 7x)
„ <i>kde zvířátka běhají,</i> “	střídavě podupáváme (rytmus – 7x)
„ <i>vítr zvuky roznese,</i> “	ruce zkřížmo na ramena, třeme ramena (rytmus – 7x)
„ <i>zní to všude po lese.</i> “	tleskáme (rytmus – 7x)

❖ „Začarovaná písnička“

Pomůcky: Zapojení obrázků (Příloha H) – voda, ptáček, listy, zvířátka, vítr

Metodický postup: Při zpěvu písničky vybereme jeden nebo více obrázků, u kterého/kterých nahradíme slovo v písni pouhým zvukem (do rytmu daného slova). S dětmi se můžeme pokusit přijít na vhodný zvuk pro daný obrázek společně.

- Voda – bubli
- ptáček – pípí
- listy – š-š
- zvířátka – dupy dupy
- vítr – fí fí

❖ Prstová motorika – Prstohrátky

Organizace: S dětmi sedíme na koberci v kruhu.

- „*Co se děje, co to šumí,*“
Otáčíme zápěstím ze strany na stranu. (rytmus – 8x)
- „*les si zpívá píseň svoji.*“
Dlaněmi směrem vzhůru, zvolna otevíráme a zavíráme prsty v pěsti u obou rukou zároveň – 5. – 7. takt – otevírání pěsti; 6. – 8. takt – zavírání pěsti.
- „*Voda bublá modlitbičku,*“
Dlaně dolů, propleteme prsty kromě palců, které dělají „mlýnek“ – točíme palce směrem proti tělu nebo naopak. (po celou dobu taktů).
- „*ptáček zpívá ke sluníčku.*“
Naznačíme pípání ptáčka, lehké spojování prstů s ukazováčky (rytmus – 8x)
- „*Listy slabě šeptají,*“
Třeme dlaněmi o sebe. (rytmus – 7x)
- „*kde zvířátka běhají,*“
Střídání ukazováčku a prostředníčku pravé ruky v podupávání po dlani levé ruky. (rytmus – 7x)
- „*vítr zvuky roznese,*“
Přejíždíme všemi prsty pravé ruky po levé dlani do kruhu. (po celou dobu taktů)
- „*zní to všude po lese.*“
Přejíždíme všemi prsty levé ruky po pravé dlani do kruhu. (po celou dobu taktů)

❖ Instrumentální zvukomalba

Pomůcky: dřívka (2x), rytmická vejce (2x), drhlo (2x), tamburína (2x), bubínek (2x)

Organizace: Děti sedí u klavíru, skupinky hráčů na hudební nástroje sedí v řadě podle toho, jak postupně hrají za sebou.

Metodický postup: Se všemi skupinami hráčů individuálně procvičíme hru na nástroj v jejich části písně. Ostatní děti, které nepatří mezi hráče na nástroj, pouze zpívají. Po dokončení písně se děti hrající na nástroje a děti pouze zpívající mohou vystřídat.

Provedení:

- 1. – 8. *takt* ozvučná dřívka (rytmus – 16x)
- 9. – 12. *takt* rytmická vejce/rumbakoule (rytmus – 8x)
- 13. – 16. *takt* drhlo (metrum – 4x)
- 17. – 24. *takt* tamburína (rytmus – 14x)
- 25. – 32. *takt* bubínek (metrum – 8x)

Další návrhy aktivit motivovaných písní:

❖ **Pochod s nástroji**

Pomůcky: stuhy, šátky, dešťové hole, triangu, prstové činely, bubínek

Metodický postup: S dětmi se budeme snažit o zachycení lesní atmosféry jako je např. vanutí větru pomocí stuh a šátků, vodu pomocí dešťové hole, zpěv ptáků pomocí triangu a činelů a šumění listů třením dlaní o sebe. Vždy když učitelka použije bubínek proběhne výměna nástrojů. (všechny nástroje budou k výběru uprostřed hrací plochy)

❖ **Orchestr – vlastní hudba lesa**

Pomůcky: Igelitové sáčky, skořápky, láhve s vodou, dřívka, papírový vějíř, záznam lesní relaxační hudby*

Motivace: Děti si lehnou na záda, dají si ruce na břicho, zavřou oči a soustředí se na svůj dech. V představách odcházejí na klidné místo v lese. Lesní atmosféru doplníme nahrávkou lesních zvuků, kterou necháme puštěnou pár minut podle potřeby. Po myšlenkovém návratu zpět do školky budeme jmenovat jednotlivé lesní prvky, které jsme slyšely.

Metodický postup: Poté využijeme igelitové sáčky, skořápky, láhve s vodou, dřívka a papírový vějíř. Společně s dětmi si zvuky těchto netradičních nástrojů předvedeme a zkusíme je přirovnat k některým zvukům lesa.

Následně si každý vybere jeden nástroj a zkusíme si vytvořit vlastní lesní hudbu.

❖ **Najdi podle zvuku**

Pomůcky: reproduktor, rádio, záznam lesní relaxační hudby

Metodický postup: Jedno dítě jde za dveře, ostatní děti někde ve třídě schovají zdroj lesní hudby, např. reproduktor. Dítě za dveřmi musí zdroj co nejrychleji najít.

* *YellowBrickCinema*. In: Youtube [online]. 18. února 2016 [cit. 25. června 2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=WZKW2Hq2fks&list=PL7k8KrqXyyz49tQ5u3efW4y7pPSZyaWDj&index=3&t=1271s>

❖ Rytmická cvičení – hra na ozvěnu

Pomůcky: obrázky (Příloha H)

Metodický postup: Učitelka ukazuje a popisuje obrázky (Příloha H) a vždy tleskne na každou slabiku. Děti mají jako ozvěna za úkol předvést to samé co učitelka. Následně domýšlejí slovesa k jednotlivým obrázkům např. voda (teče) – nejdříve vytleská učitelka a děti pokračují svou ozvěnou.

- voda např. bublá/teče/protéká...
- ptáček např. zpívá/pípá/letí...
- zvířátka např. běhají/skáčou/se schovávají...
- vítr např. fouká/pofukuje/fičí...
- listy např. šumí/šeptají/létají...

5.6.1 Zhodnocení a průběh činností

Tento metodický list byl, mimo zpěvu písničky inspirované zvuky přírodních prvků, zaměřený převážně na poslechové aktivity. Hodně jsme se zde také soustředili na emoce a pocity, které můžeme zažívat v přírodní oáze. Zkusili jsme si vytvořit lesní atmosféru přímo ve třídě naší školky a děti byly unešené. Hodně z nich během společných rozhovorů nechávalo své oči zavřené, což dokazovalo, že ve svých myšlenkách se potulovaly opravdu někde po lesní scéně, a tak byly na tyto činnosti velmi dobře emocionálně naladěné.

Zcela vhodným způsobem byly děti motivované k rozehrání hlasivek a rozezpívání. Opět bylo vidět, že jsou děti pohlceny správnou náladou z myšlenkové procházky do simulace lesa.

Nejvíce obavy jsem měla z aktivity „*Začarovaná písnička*“. Je pravda, že ze začátku byly děti z této činnosti nespokojené a princip této hry o nahrazování jednotlivých slov zvukem od nich vyžadoval spoustu pochopení. S touto aktivitou neměly zkušenost z minulých písniček. Nakonec se tato aktivita stala jejich nejoblíbenější a pokaždé když jsme píseň zpívaly ji chtěly zpívat „začarovaně.“

I při upevňování této písničky se děti s radostí zapojovaly do rytmických i pohybových aktivit. U hry na orffovské nástroje mladší děti těžko rozeznávaly rozdíl mezi rytmem a metrem, jednoduší bylo pro ně hraní rytmu, protože jsou zvyklé vytleskávat jednotlivé slabiky i u jiných činností, mezi kterou bychom mohli zařadit hru „*Na ozvěnu*“. Nejprve děti opakovaly slovní spojení po učitelce a následně učitelku vystřídal dobrovolníci z dětských řad, kteří si vymysleli k zadaným obrázkům vlastní slovesa.

Lesní atmosféru jsme se snažili zachytit pomocí nástrojů a dalších pomůcek několikrát. Nejprve děti vybíraly z nástrojů připravených uprostřed kruhu. Nejvíce se děti zajímaly o triangl a dešťovou hůl, se kterou se také zároveň seznámily. Nejdříve jsem se jich zeptala, jaký zvuk jim její přesýpání připomíná a hodně z nich odpovědělo „dešť“. Používali jsme doma vyrobené dešťové hole z tvrdých papírových trubek a hřebíků.

K další činnosti jsme využili sáčky, skořápky, láhve s vodou apod. Děti se snažily přirovnat zvuk, který materiál vydával, ke přírodním prvkům. Většinu zvuků přiřadily již na první pokus, se skořápkami simulujícími datla jsem je musela trochu k odpovědi navést.

Nakonec jsme si nechali aktivitu s hledáním schovaného reproduktoru s puštěnou meditační hudbou z lesa. Děti odcházely ve dvojici za dveře a mezitím vybrané dítě ze skupiny zdroj zvuku schovalo. Dvojice chodila většinou pospolu, ale nejedna mezi sebou dokonce závodila. Jako poslední jsem se stala hledačem já sama a děti se zaujetím pozorovaly, jestli jejich skrýš objevím. Na závěr jsem se děti zeptala, komu se zdála tato hra obtížná. Pár se jich přihlásilo a já s nimi souhlasila, protože určení směru vycházejícího zvuku se málokdy procvičuje, natož u takto malých dětí.

*Obrázek 8: Pochod s nástroji
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 9: Orchestr 1
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 10: Orchestr 2
Zdroj: vlastní*

5.7 Autorská píseň: Výlet do přírody

Hudební charakteristika písně

Tónina: D dur

Rozsah: d¹ – h¹

Takt: 2/4 takt

Tempo: vesele, živě, ve středním tempu

Nástup: 1. stupeň

Pomůcky: notový zápis písně pro učitele, orffovské nástroje, věci z různých tříditelných materiálů – sklo, plast, papír, obrázky (Příloha J)

Výlet do přírody

Kateřina Fialková

$\text{♩} = 48$

D G D A D

Roz - hlí - žím se do všech stran, na vý - le - tě ne - jsem sám.

5 D G D A D

Do pří - ro - dy vy - ra - zím, vše - chno hez - ké u - vi - dím.

9 A D

Stro - my ke - ře ros - tli - ny, jsou jich ce - lé sku - pi - ny.

13 D G D A D

Nic však ko - lem ne - tr - hám, ne - po - řá - dek ne - dě - lám.

17 A D A7 D

Zna - šich zdra - věch pro - chá - zek, blik a má - me o - brá - zek.

*Notový zápis 4: Notový zápis písně Výlet do přírody
Zdroj: vlastní*

Motivace

Organizace: S dětmi sedíme v kruhu na koberci.

Metodický postup: Děti vedou rozhovor se skřítkem Lesníčkem, který se jich ptá na otázky:

- „*Proč vyhazované odpadky v lese škodí?*“ (protože to ubližuje zvířátkům a všemu živému kolem – rostlinám, hmyzu, ptákům..., těžko se rozkládají, zůstávají zde i několik let, nevypadá to dobře)
- „*Jaké odpadky lidé často vyhazují na zem?*“ (papírky, plastové láhve, žvýkačky, střepy, igelitové sáčky...)
- „*Jak se říká dni, kterému je věnováno celosvětové čištění přírody dobrovolníků?*“ (Den Země)
- „*Když jedeme na výlet, sníme si ke svačině sušenku a nemáme nikde poblíž koš, co uděláme?*“ (schováme obal od sušenky do kapsy nebo do batohu a později jej vyhodíme do koše)
- „*Kdo z vás už někdy našel na zemi nějaký odpad, zvedl ho a donesl ho o koše?*“

Předvedení písně učitelkou

Organizace: Přesuneme se s dětmi ke klavíru.

Postup: Paní učitelka děti rozesadí kolem klavíru a řekne jim, ať pozorně poslouchají, o čem se v písničce zpívá. Následně učitelka dětem písničku zazpívá za doprovodu klavíru s předehranou a dohrou.

Rozhovor o písni

- „*Byla písnička rychlá nebo pomalá?*“ (rychlá)
- „*Zpívalo se v ní vesele nebo smutně?*“ (vesele)
- „*O čem se v písničce zpívá?*“ (o výletě do přírody) „*Co můžeme v přírodě vidět?*“ (stromy, keře, rostliny...)
- „*A jak se máme podle písničky v přírodě chovat?*“ (nic netrháme, neděláme nepořádek)
- „*Co si z výletu můžeme přivést, aniž bychom někde něco sebrali nebo utrhli?*“ (vzpomínky, zážitky, fotky)

Jazykohrátky

Postup: S dětmi si procvičíme mluvidla a jazyk na téma Den Země.

„Všichni žijeme na planetě Zemi, která je kulatá.“ (otevřeme pusou do kruhu)

„Naše Země by chtěla být zdravá a krásná.“ (široce se usmějeme)

„Ale někteří zlí lidé ji záměrně ničí a zanechávají za sebou nepořádek, polámané rostliny a znečištěnou vodu.“ (mračíme se)

„Abychom té naší Zemi pomohli, vezmeme odpadkové pytle (pusu do písmene O) a všechnen nepořádek tam naházíme.“

„A aby byla Země ještě šťastnější, zasadíme na ní nějaké další stromky. Nejdříve uděláme jamku.“ (jazyk vysuneme směrem dolů, špičku jazyka ohneme nahoru a pomalu suneme zpět do úst)

„Jakmile do jamky vsuneme stromeček, zasypeme jeho kořeny hlínou, uhladíme (přejíždíme jazykem po dolním rtu) a udusáme.“ (špičkou jazyka ťukáme na přední zuby)

„Teď nám už chybí nový stromek jen zalít vodou. Ale my tu žádnou nemáme. Nevadí, tamhle v dáli se žene veliký mrak, ze kterého jistě trochu zaprší.“

(začínají padat první kapky – „kap, kap, kap“ – mezery za jednotlivými kapkami trochu se nám rozpršelo – „kapi-kap, kapi-kap“ - zvuk kapek začíná navazovat na sebe

hustě prší – „kapikapikapi“ – zvuk kapek se překrývá, zvyšujeme rychlost)

Nácvik písně

Metodický postup: Nacvičujeme po dvou taktech, učitelka nejprve předzpívá bez doprovodu a následně s dětmi zopakuje.

Upevňování písně

Metodický postup: S dětmi zpíváme celou píseň s doprovodem klavíru. Nejprve zahrajeme předeheru, poté dáme dětem pokyn hlavou a společně si píseň zazpíváme. Nakonec píseň ukončíme dohrou.

❖ Ukazování rukou

Metodický postup: Při vzestupné a sestupné melodii u taktů 1. – 8. a 13. – 16. s dětmi rukou ukazujeme, jestli melodie směřuje směrem nahoru nebo směrem dolů.

❖ Chůze

Metodický postup: Všechny děti pochodují za vedoucím dítětem, který metrum písničky vytukává dřívky. Během 1. – 8. taktu se děti pohybují jedním směrem. U 9. taktu se všechny děti otočí čelem vzad a pochodují na druhou stranu.

❖ Zpěv s hrou na tělo

Organizace: S dětmi si stoupneme do kruhu.

„Rozhlížím se do všech stran,

na výletě nejsem sám,“

tleskáme dvěma prsty o hřbet ruky (rytmus – 14x)

„do přírody vyrazím,

všechno hezké uvidím.“

pravidelně střídáme nohy v podupávání (rytmus – 7x
pravou nohou, 7x levou nohou)

„Stromy, keře, rostliny,

jsou jich celé skupiny“

tleskáme (metrum – 8x)

„Nic však kolem netrhám,

nepořádek nedělám.“

tleskáme dlaněmi s propletenými prsty – mušličky
(metrum – 8x)

„Z našich zdravých procházek,

blik, a máme obrázek.“

střídavě pleskáme dlaněmi o stehna (rytmus – 14x)

❖ Pohybové ztvárnění

Výchozí postavení: Děti se rozestaví do prostoru třídy s dostatečným prostorem kolem sebe.

- „Rozhlížím se do všech stran, na výletě nejsem sám,“

Dáme ruku nad oči a rozhlížíme se do stran (po dvou taktech vystřídáme strany).

- „do přírody vyrazím, všechno hezké uvidím.“

Pochodujeme na místě a na „všechno hezké uvidím“ z rukou uděláme dalekohled, který přiložíme k očím.

- „Stromy, keře, rostliny, jsou jich celé skupiny“

Každý vybere, jakou přírodninu bude znázorňovat (Příloha I).

strom = ve stoji přeneseme váhu na pravou nohu, levou nohu pokrčíme a chodidlo opřeme o vnitřní stranu pravého stehna, obě ruce spojíme nad hlavou

keř = vzpor na ruku, vytáhnout pánev vzhůru a provést „stříšku“

rostlina = přeneseme váhu na pravou nohu a levou ovineme kolem pravé, pravou paži otočíme kolem levé a dlaně spojíme

- „Nic však kolem netrhám“,

Pohrozíme rukou – „ty, ty, ty“.

- „nepořádek nedělám.“

Ruce pokrčmo upažit, kroutíme zápěstím ze strany na stranu „ne, ne, ne“.

- „Z našich zdravých procházek,“

Pochodujeme na místě.

- „blik, a máme obrázek.“

Z rukou uděláme fotoaparát a „vyfotíme“ něco zajímavého kolem sebe (konce prstů opřeme o sebe a zbytek prstů nad palci položíme na sebe, mezi palci a zbytkem prstů ponecháme mezeru pro okno fotoaparátu).

❖ **Instrumentální zvukomalba**

Pomůcky: dřívka (2x), rytmická vejce (2x), drhlo (2x), tamburína (2x), bubínek (2x)

Organizace: Děti sedí u klavíru, skupinky hráčů na hudební nástroje sedí v řadě podle toho, jak postupně hrají za sebou.

Metodický postup: Se všemi skupinami hráčů individuálně procvičíme hru na nástroj v jejich části písně. Ostatní děti, které nepatří mezi hráče na nástroj, pouze zpívají. Po dokončení písně se děti hrající na nástroje a děti pouze zpívající mohou vystřídat.

Provedení:

- 1. – 4. takt dřívka (rytmus – 14x)
- 5. – 8. takt tamburína (metrum – 8x)
- 9. – 12. takt drhlo (metrum – 8x)
- 13. – 16. takt rytmická vejce/rumbakoule (rytmus – 8x)
- 17. – 20. takt bubínek (rytmus – 14x)

Další návrhy aktivit motivovaných písní:

Dramatizační cvičení

❖ Živý obraz – stromy, keře, rostliny

Metodický postup: Děti se volně pohybují po třídě za zvuku nahrávky písně nebo melodií, které hraje učitelka na klavír. Jakmile se melodie nebo nahrávka písně pozastaví, učitelka vykřikne jeden pojem a děti jej mají znázornit. (viz. pantomimika) Učitelka může vykřiknout také slovo příroda, a to znamená, že si dítě vybere k předvedení jakoukoli přírodninu.

❖ Za čím vyrazit do přírody

Metodický postup: S dětmi se snažíme pantomimicky zachytit možnosti, které nám nabízí výlet do přírody. Např. jít na procházku, zaběhat si, lehnout si do trávy na sluníčko, přivonět si ke květině, schovat se za strom, zaplavat si v rybníce, nadýchat se čerstvého vzduchu, vyfotit si nejkrásnější místa....

❖ Chráníme přírodu!

Metodický postup: Děti se rozdělí do skupin. Jedni jsou ti, kteří chrání přírodu a udržují ji v čistotě, a ti druzí na ni neberou ohledy a znečišťují ji. Děti mají za úkol předvést, jak se asi takoví lidé chovají. Ti, kteří přírodu chrání se snaží domlouvat těm, kteří jí ubližují.

Reflexe, jak se děti cítily, když musely někoho napomínat. Jak se cítily, byly někým napomínáni. Jestli by zvládly napomenout někoho cizího, nebo by odhozenou věc raději sebraly samy.

Hry

❖ Třídění věcí co do lesa patří a co nepatří

Pomůcky: obrázky (Příloha J), pet lahve, papírky, igelitové sáčky...

Metodický postup: Děti prochází hernou jako lesem a mají za úkol roztřídit věci, které do lesa patří a které nepatří. Můžeme využít obrázkových karet (Příloha J) i vlastních materiálních věcí jako jsou např. pet lahve, papírky, igelitové sáčky...

❖ Třídění do barevných popelnic

Pomůcky: odpad papíru, skla a plastu

Metodický postup: Děti stojí na jedné straně třídy a na druhé jsou rozprostřené

- papír: kapesník, noviny, sešit, papírové lístky...
- sklo: sklenice, lahve
- plast: plastové lopatky, lžičky, kelímky, pet víčka a pet lahve...

děti mají za úkol doběhnout pro věc podle materiálu, který učitelka zadá, a „uklidit“ ho do správně označené „popelnice“ – např. obruč

❖ Uklidíme les

Pomůcky: obrázky (Příloha J), pet lahve, papírky, igelitové sáčky...

Metodický postup: Po herně je postavená stezka z obručí a podsedáků, po místnosti je poházený nepořádek, na povel děti sejdou z cestičky, posbírají nepořádek a odnesou ho na jedno určené místo „do popelnice“.

5.7.1 Zhodnocení a průběh činností

Tento metodický list bych zařadila kolem období Dne Země. V naší školce jsme ho realizovali přímo na tento den a děti se o tomto významném dni dozvěděly mnoho informací. Na některých dětech bylo vidět, že jsou s touto oblastí trochu obeznámené. Většina se již setkala s odpadky povalující se mimo popelnice, kontejnery nebo odpadkové koše. Jejich ohromný postřeh ohledně i toho nejmenšího papírku je vynikající, jen škoda, že ze strany dospělých není vždy tak úplně podpořen.

Do rozhovoru se skřítkem se děti zapojovaly horlivě až se překřikovaly svými poznámkami a příběhy. Zjistila jsem, že si děti hodně všímají nepořádku kolem nás, ale většina rodičů a dospělých tomu nevěnuje dostatek pozornosti. Někteří vypravovali vlastní zkušenosti s nalezenými odpadky a některé děti dokonce viděly starší děti tento nepořádek odhazovat. Na závěr komunitního kruhu děti slíbily, že se budou snažit přesvědčit ostatní kamarády i dospělé, aby vždy nalezené odpadky zvedli a vyhodili tam, kam patří. Za odměnu dětem skřítek Lesníček představil novou písničku.

Po představení písničky jsme si procvičily jazyk a dech na téma Den Země. Jelikož význam tohoto dne byl dětem cizí, tak si pomocí krátkého příběhu mohly důležitost tohoto dne lépe představit.

Při upevňování písně dětem pomáhaly udržovat pozornost pohybové aktivity jako chůze za vedoucím dítětem, pantomimika a hra na tělo. Velkou zkouškou pro ně bylo určování vzestupné a sestupné melodie, což bych zařadila do činností spíše pro starší předškolní děti.

Utváření živého obrazu dopadlo lépe, než jsem očekávala. Děti si rychle zapamatovaly pohyb pro znázornění daných pojmů. Za zvuku melodie písně *Výlet do přírody* děti pobíhaly po třídě a na smluvený signál zastavily a předvedly pohyb. Tuto hru si děti oblíbily a chtěly si ji zopakovat i následující dny.

Při třídění odpadků se děti naučily rozeznávat věci vyrobené ze základních tříditelných materiálů jako sklo, papír a plast. Nejprve jsme si tyto materiály představili, pověděli jsme si, co se z nich vyrábí a také proč, a do jakých popelnic tyto věci třídíme. Děti si vzájemně radily, a nakonec se jim podařilo všechno úspěšně roztřídit.

Dále se dětem líbila hra *Uklidíme les*, u které si znovu za zpívaly nově naučenou písničku při procházení stezkou z pěnových podsedáků. Na signál „Uklidíme les!“ děti seběhly z cestičky a začaly sbírat obrázky věcí, které by se v přírodě neměly objevit.

*Obrázek 11: Stromy, keře, rostliny
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 12: Třídění do barevných obručí
Zdroj: vlastní*

*Obrázek 13: Uklidíme les
Zdroj: vlastní*

6 Závěrečné vyhodnocení k metodickým listům

Autoevaluace

1. Byla zvolena vhodná počáteční motivace, zapojovaly se děti do motivačních rozhovorů?

Motivace příběhem skřítky Lesníčka a následné motivační rozhovory se dětem velmi líbily. Všichni se chtěli nějakým způsobem do rozhovorů zapojit a obhájit společně diskuse vlastní myšlenkou.

2. Porozuměly děti pokynům od učitelky?

Myslím si, že děti neměly žádný problém porozumět pokynům k aktivitám. Vše bylo vysvětleno, zopakováno nebo názorně předvedeno.

3. Byly děti schopny se naučit autorské písně pomocí nápodoby?

Děti byly schopny naučit se veškeré přiložené autorské písně. Všechny písně jsme se naučili metodou hry „Na ozvěnu“. Písně se bez problému naučily i děti cizí národnosti.

4. Zapojovaly se děti do hudebních aktivit spojených s písněmi?

Děti se se zaujetím zapojovaly do všech aktivit spojených s písněmi. Největší úspěch u nich měly aktivity spojené s pohybem.

5. Byly činnosti přiměřené aktuálním schopnostem dětí?

Podle mého názoru byla většina činností přiměřená schopnostem dětí. Pouze u hry na nástroje bylo potřeba dbát na důkladnost u dodržování zadaných pokynů prostřednictvím mnohonásobného opakování.

6. Bylo během činností využito dostatek materiálu pro motivaci a další práci s písní?

Během činností byly využity obrázkové materiály, postechové ubízký i reálné předměty související s každou aktivitou. S dětmi jsme se při některých činnostech cítili, jako bychom byli v opravdovém lese.

7. Porozuměly děti problematice daného tématu a něco nového se dozvěděly?

Nejvíce nových informací si děti odnášely ze společných rozhovorů se skřítkem Lesníčkem. Děti se vzájemně obdařovaly svými názory a pohledy na probíranou problematiku. Učily se vyjádřit svůj názor a vyslechnout názor druhých.

8. Jak probíhala komunikace během činností? Jaké bylo klima třídy?

Během motivačních rozhovorů převažoval dialog nad monologem a bylo respektováno právo každého dítěte na svůj názor. Atmosféra během činností byla příjemná, bez zbytečného napětí.

9. Která píseň s příloženými aktivitami děti nejvíce zaujala?

Nejvíce děti zaujala píseň Podzimní peřina. Dětem se nejvíce líbily aktivity spojené s netradiční pomůckou – padákem.

10. O jaké aktivity měly děti největší zájem?

Největší zájem měly děti o aktivity spojené s pohybem a o hru na nástroje. Pohybové aktivity dětem pomáhaly udržet pozornost po delší dobu. Hru na nástroje jsem zařazovala na konec, protože se na tuto činnost děti nejvíce těšily.

11. Měly děti s některou z činností potíže? Se kterou?

Nejvíce potíže měly děti se hrou na nástroje. Myslím si však, že čím více jsme činnost opakovali, tím lepší a přesnější byly jejich úkony. S každou další písní byl vidět pokrok, jaký děti učinily od prvního pokusu o hru na nástroje. Ověřila jsem, že pro děti předškolního věku je nejpřirozenější hrát u písní rytmus, metrum zulaďají pouze s dopomocí.

Reflexe dalšího pedagogického pracovníka – asistenta pedagoga

1. Byla zvolena vhodná počáteční motivace, zapojovaly se děti do motivačních rozhovorů?

Počáteční motivace byla zvolena vhodně. Děti se zapojovaly do motivačních rozhovorů postupně.

2. Porozuměly děti pokynům od učitelky?

Pokynům od paní učitelky děti porozuměly dobře. Vše jim vždy vysvětlila a případně i názorně předvedla.

3. Byly děti schopny se naučit autorské písně pomocí nápodoby?

Děti se byly schopny naučit autorské písně pomocí nápodoby. Neměly s tím žádné potíže ani děti jiné národnosti.

4. Zapojovaly se děti do hudebních aktivit spojených s písněmi?

Do hudebních aktivit se děti zapojily velmi dobře. Aktivity byly spojeny s písněmi, a to je i bavilo.

5. Byly činnosti přiměřené aktuálním schopnostem dětí?

Dle mého názoru byly činnosti přiměřené schopnostem dětí.

6. Bylo během činností využito dostatek materiálu pro motivaci a další práci s písní?

Pro motivaci a práci s písní bylo využito dostatek materiálu. Paní učitelka měla připravené obrázky, hudební nástroje i padák.

7. Porozuměly děti problematice daného tématu a něco nového se dozvěděly?

Děti se dozvěděly nové informace a tématu svým způsobem porozuměly. Seděly u kroužku a povídaly si s paní učitelkou a lesním skřítkem. Děti se vzájemně doplňovaly – jednoho napadly houby, jiného rostliny a dalšího žaludy.

8. Jak probíhala komunikace během činností? Jaké bylo klima třídy?

Komunikace během činností probíhala tak, že paní učitelka jim nejdříve řekla, co se budou učit. Nejprve písničky zahrála a zazpívala. Teprve potom nacvičovala s dětmi, nejprve po částech a poté jako celek.

Klíma třídy bylo příjemné, děti jsou uštěrcné a vztahy mezi sebou mají dobré. Nevadí jim, že mají mezi sebou i děti jiné národnosti.

9. Která píseň s přiloženými aktivitami děti nejvíce zaujala?

Myslím si, že nejvíce děti zaujala píseň Podzimní peřina. V této aktivitě měly děti k dispozici padák, se kterým pohybovaly nahoru a dolů, jako když padá peřina. Nakonec se pod peřinou schovaly.

10. O jaké aktivity měly děti největší zájem?

Největší zájem dětí byl o aktivity s hudebními nástroji.

11. Měly děti s některou z činností potíže? Se kterou?

Děti neměly s činnostmi žádné větší potíže. Jen chvíli trvalo, než si natrénovaly hru na hudební nástroje. Muselo se několikrát zopakovat, kdy a jak hrají dřívka, drhla apod.

7 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na hledání možností pro podporu environmentální výchovy u předškolních dětí prostřednictvím práce s písní a s nimi spojenými hudebními aktivitami.

V teoretické části jsem vymezila pojem *Environmentální výchova* a aplikovala ji do jednotlivých vzdělávacích oblastí v RVP PV. Dále jsem shrnula způsoby a cíle k uplatňování environmentální výchovy v mateřské škole. Následně jsem definovala cíle a úlohy hudební výchovy v mateřských školách. Tuto kapitolu jsem také doplnila stručnou charakteristikou jednotlivých hudebních činností uplatňovaných v mateřských školách. Nakonec jsem popsala práci s písní v mateřské škole. V této kapitole jsem se podělila o vlastní zkušenost s vytvářením písní pro děti.

V praktické části jsem vytvořila metodické listy, které jsou propojeny hudebními činnostmi i environmentální výchovou. S využitím podnětů z lesního prostředí jsem u dětí hravou formou rozvíjela jejich vnímání, cítění a prožívání environmentální oblasti a přiblížila jim pohled na lesní scénu z různých směrů – produkce hub a jiných přírodnin, život zvířat v zimě, naslouchání zvuků v lese a ekologie. Při nácviu písní a při jejich rozborech v komunitních kruzích jsme vedli spoustu diskusí k probíranému tématu, díky kterým se děti vzájemně obdařovaly svými názory, myšlenkami a pocity, což vedlo ke kolektivnímu učení. V hudební oblasti jsem dokázala sestavit a praktikovat s předškolními dětmi pestrý soubor hudebních her a aktivit, které vycházely z autorských písní.

Během praktického ověřování se potvrdilo, že veškeré navržené aktivity v metodických listech jsou vhodné pro děti předškolního věku. Zjistila jsem, že tato forma osvojování poznatků o životním prostředí je u takto malých dětí velmi vhodná. Hudební výchova v mateřských školách není jen o nácviu písní, je důležité využít všech možných prostředků pro kvalitní rozvoj a oživení hudební výuky u dětí. Aktivní účast všech dětí potvrdila, že návrh aktivit byl dostatečně pestrý a zajímavý, aby je zapojil do plánu práce.

V praxi jsem s dětmi vyzkoušela všechny metodické listy i k nim přidané aktivity. Za nejvíce vydařenou realizaci hodnotím práci s písní *Podzimní peřina*, ve které měly děti největší zájem o práci s padákem. Tato pomůcka dětem sloužila jako motivace,

která po celou dobu udržovala jejich pozornost na vysokém stupni, proto bych jej do budoucna chtěla více zapojovat a vytvářet pro hru s ním další zábavné činnosti. Naopak nejméně se dětem dařilo v aktivitách, kde jsme měly záměrně nahrazovat slova písni jinou aktivitou např. „zamlčovaná“ či „začarovaná písnička“. Tyto aktivity bych do budoucna chtěla více zařazovat ve snaze procvičovat bystrý postřeh.

Cílem bakalářské práce bylo najít možnosti pro podporu environmentální výchovy, které by byly propojené s hudební výchovou. Vytvořené písni pro děti z mateřských škol a k nim sestavené metodické listy tyto možnosti nabízí a komplexní materiál může sloužit jako inspirace pro učitelky v mateřských školách.

Součástí bakalářské práce je DVD s videonahrávkami, které byly pořízeny v mateřské škole při práci s dětmi. Též jsou přiloženy nahrávky autorských písni, jež jsem sama nazpívala.

8 Použitá literatura

D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-95-4

JENČKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje se představují*. Hradec Králové: Tandem, 2019. ISBN 978-80-86901-78-7

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3

KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. Praha: Univerzita Karlova, 1991. ISBN 382-169-91

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3

KUBECOVÁ, Markéta. PEHELOVÁ, Marcela. SLAVÍKOVÁ, Marie. RŮŽIČKOVÁ, Veronika a VÁŇOVÁ, Hana. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-322-2

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: Metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-437-0

LEBELOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9

MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9

MIŠURCOVÁ, Věra. *Hudebně pohybová výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. ISBN 14-021-65

NIKODEMOVÁ, Monika. *Jóga ve školce*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0623-1

RAKOVÁ, Milena. ŠTÍPLOVÁ, Ljuba a TICHÁ, Alena. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1081-8

SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2

SOUŠKOVÁ, Dana. *Hudební druhy a žánry. 1. díl*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-393-7

ŠEBEŠOVÁ, Petra a ŠIMONOVÁ, Petra. *Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ: tři kroky k aktivnímu vyučování*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0503-6

TICHÁ, Alena a RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0629-3

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

VĚTROVEC, Zdeněk. *Dětská píseň umělá a její využití ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Fakulta pedagogická, 2009. Diplomová práce

9 Použité elektronické zdroje

MŠ a ZŠ Nechanice. [online]. [cit. 25. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.zsnechanice.cz/matrska-skola-1/>

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání: Návuk písní*. Metodický portál RVP.CZ. [online]. 16. března 2013. [cit. 22. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>

PIPKOVÁ, Eva. *Náš táta šel na houby*. Metodický portál RVP.CZ. [online]. 27. ledna 2006. [cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/PMB/457/NAS-TATA-SEL-NA-HOUBY.html>

Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT a Výzkumný ústav pedagogický, 2021 [cit. 22. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Türkoğlu, Bengü. *Opinions of Preschool Teachers and Pre-Service Teachers on Environmental Education and Environmental Awareness for Sustainable Development in the Preschool Period*. MDPI Open Access Journals. [online]. 9. září 2019. [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/18/4925/htm>

YellowBrickCinema. In: Youtube [online]. 18. února 2016 [cit. 25. června 2022].

Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=WZKW2Hq2fks&list=PL7k8KrqXyyz49tQ5u3efW4y7pPSZyaWDj&index=3&t=1271s>

10 Seznam příloh

Příloha A – Seznam obrázků v textu.....	1
Příloha B – Seznam obrázků v přílohách.....	1
Příloha C – Seznam notových zápisů v textu	2
Příloha D – Obrázky k aktivitě „Zamlčovaná“	3
Příloha E – Obrázky pro hru <i>Na houbaře</i>	5
Příloha F – Obrázky ježka a jezevce pro rozhovor k písni <i>Podzimní peřina</i>	6
Příloha G– Kartičky jezevců a ježků pro štafetové zpívání.....	7
Příloha H – Obrázky pro hru „Začarovaná písnička“	9
Příloha I – Obrázky jógových cviků	12
Příloha J – Obrázky pro třídění	13
Příloha K – Souhlas rodičů dětí z mateřské školy	18

Příloha A – Seznam obrázků v textu

Obrázek 1: Maňásek skřítka Lesníčka	38
Obrázek 2: Obrázkové schéma.....	42
Obrázek 3: Rozhovor dětí s lesním skřítkem	48
Obrázek 4: Nácvik náročnější části	48
Obrázek 5: Hra Na houbaře.....	48
Obrázek 6: Využití padáku.....	57
Obrázek 7: Úkryt pro zvířátka.....	57
Obrázek 8: Pochod s nástroji.....	67
Obrázek 9: Orchester 1	67
Obrázek 10: Orchester 2	67
Obrázek 11: Stromy, keře, rostliny	77
Obrázek 12: Třídění do barevných obručí.....	77
Obrázek 13: Uklidíme les.....	77

Příloha B – Seznam obrázků v přílohách

Obrázek 1: Tatínek	3
Obrázek 2: Košík.....	3
Obrázek 3: Nožík	4
Obrázek 4: Bříško.....	4
Obrázek 5: Houby	5
Obrázek 6: Jezevec	6
Obrázek 7: Ježek	6
Obrázek 8: Voda.....	9
Obrázek 9: Ptáček.....	9
Obrázek 10: Listy	10
Obrázek 11: Zvířátka.....	10
Obrázek 12: Vítr.....	11
Obrázek 13: Cvik strom	12
Obrázek 14: Cvik rostlina	12
Obrázek 15: Cvik keř	12
Obrázek 16: Obrázky pro třídění 1	13

Obrázek 17: Obrázky pro třídění 2.....	14
Obrázek 18: Obrázky pro třídění 3.....	15
Obrázek 19: Obrázky pro třídění 4.....	16
Obrázek 20: Obrázky pro třídění 5.....	17
Obrázek 21: Souhlas rodičů dětí	18

Příloha C – Seznam notových zápisů v textu

Notový zápis 1: Notový zápis písně Na houbách s tatínkem.....	39
Notový zápis 2: Notový zápis písně Podzimní peřina	49
Notový zápis 3: Notový zápis písně Zvuky lesa.....	58
Notový zápis 4: Notový zápis písně Výlet do přírody.....	68

Příloha D – Obrázky⁵⁶ k aktivitě „Zamlčovaná“

Obrázek 1: Tatínek

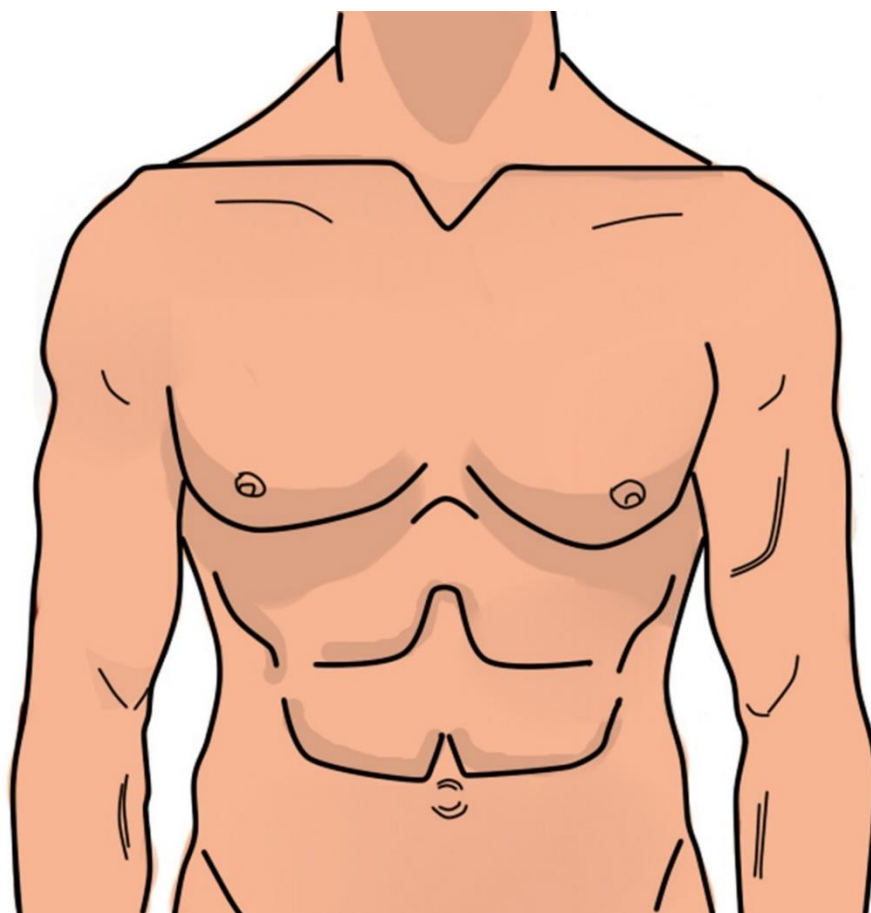

Obrázek 2: Košík

⁵⁶ Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

Obrázek 3: Nožik

Obrázek 4: Bříško

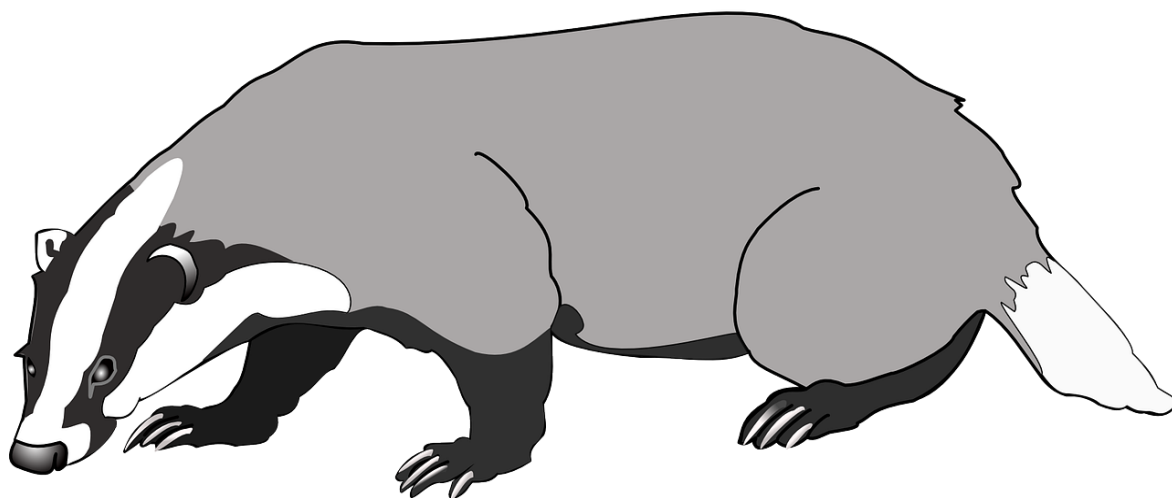
Příloha E – Obrázky⁵⁷ pro hru Na houbaře

Obrázek 5: Houby

⁵⁷ Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

Příloha F – Obrázky⁵⁸ ježka a jezevce pro rozhovor k písni Podzimní peřina

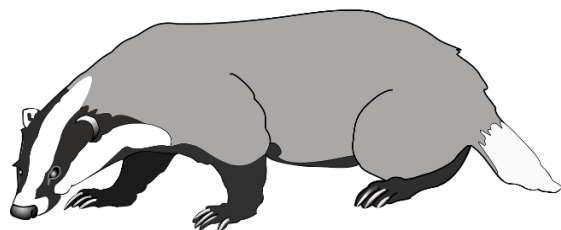
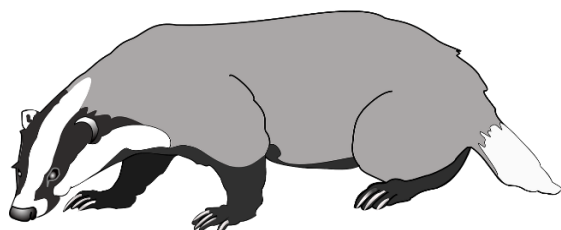
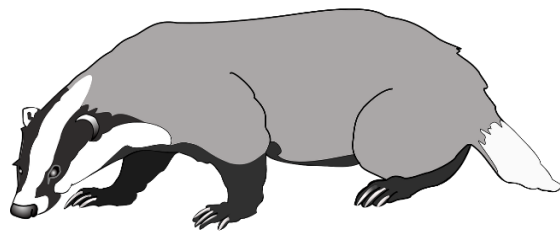
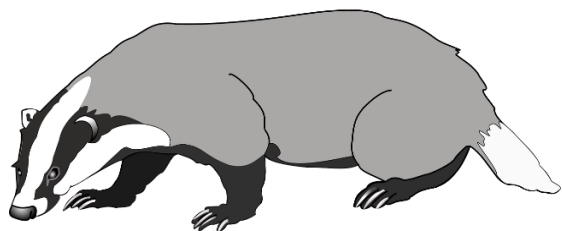
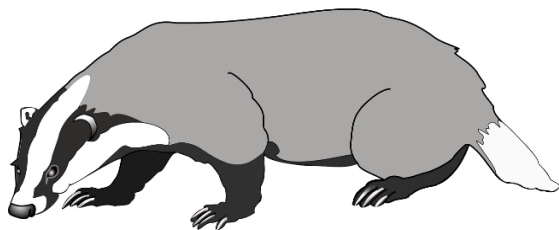
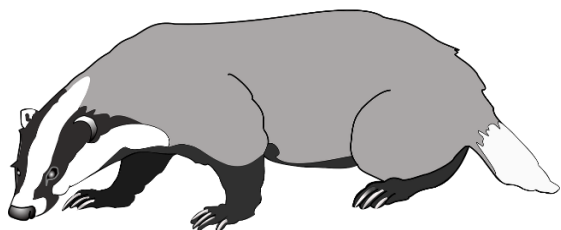
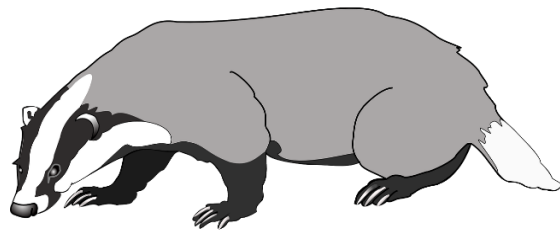
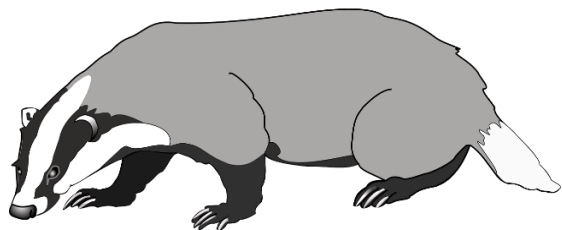
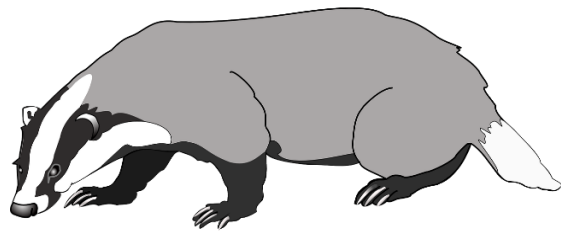
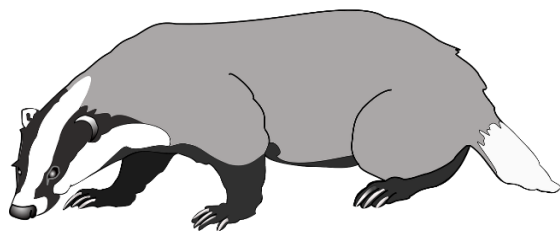
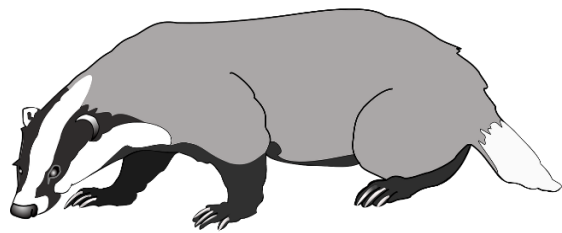
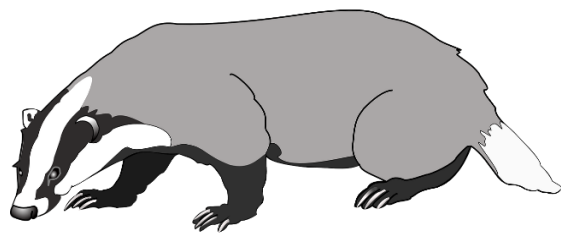
Obrázek 6: Jezevec

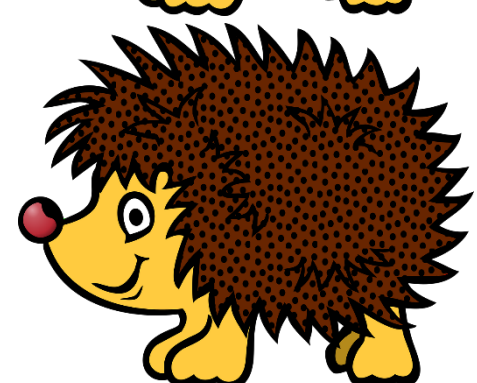

Obrázek 7: Ježek

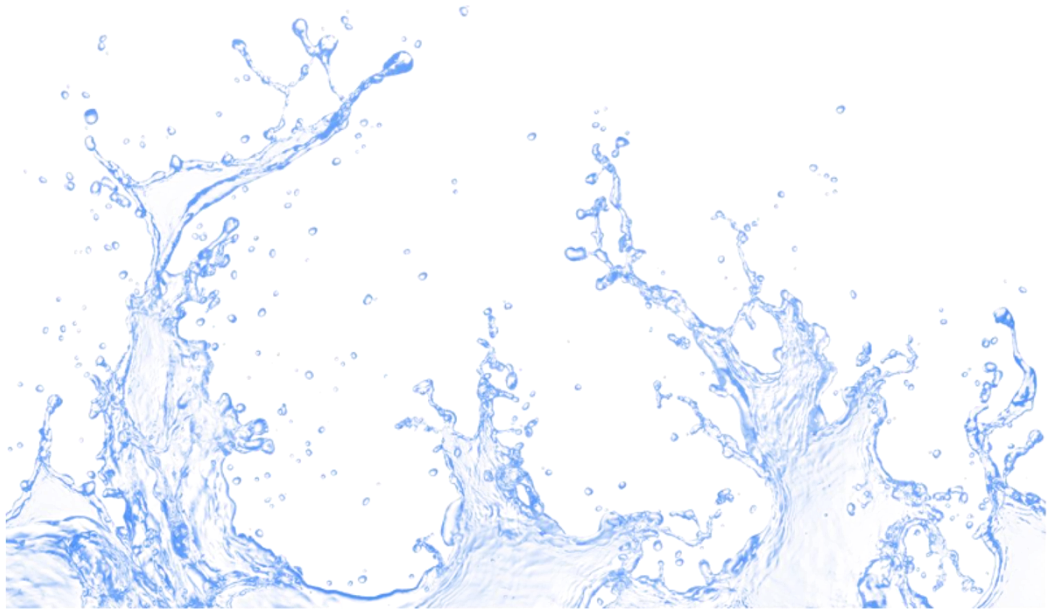
⁵⁸ Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

Příloha G – Kartičky jezevců a ježků pro štafetové zpívání

Příloha H – Obrázky⁵⁹ pro hru „Začarovaná písnička“

Obrázek 8: Voda

Obrázek 9: Ptáček

⁵⁹ Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

Obrázek 10: Listy

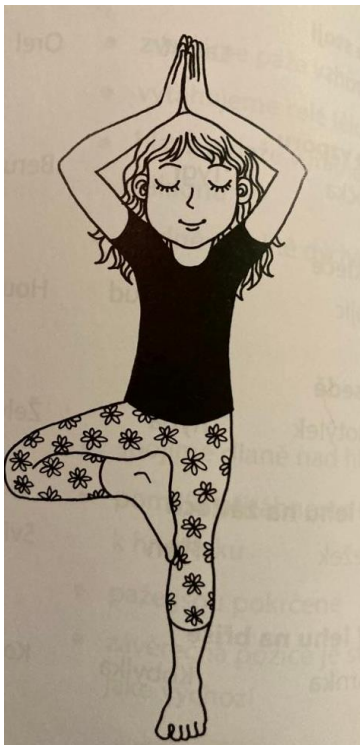

Obrázek 11: Zvířátka

Obrázek 12: Vitr

Příloha I – Obrázky jógových cviků⁶⁰

Obrázek 13: Cvik strom

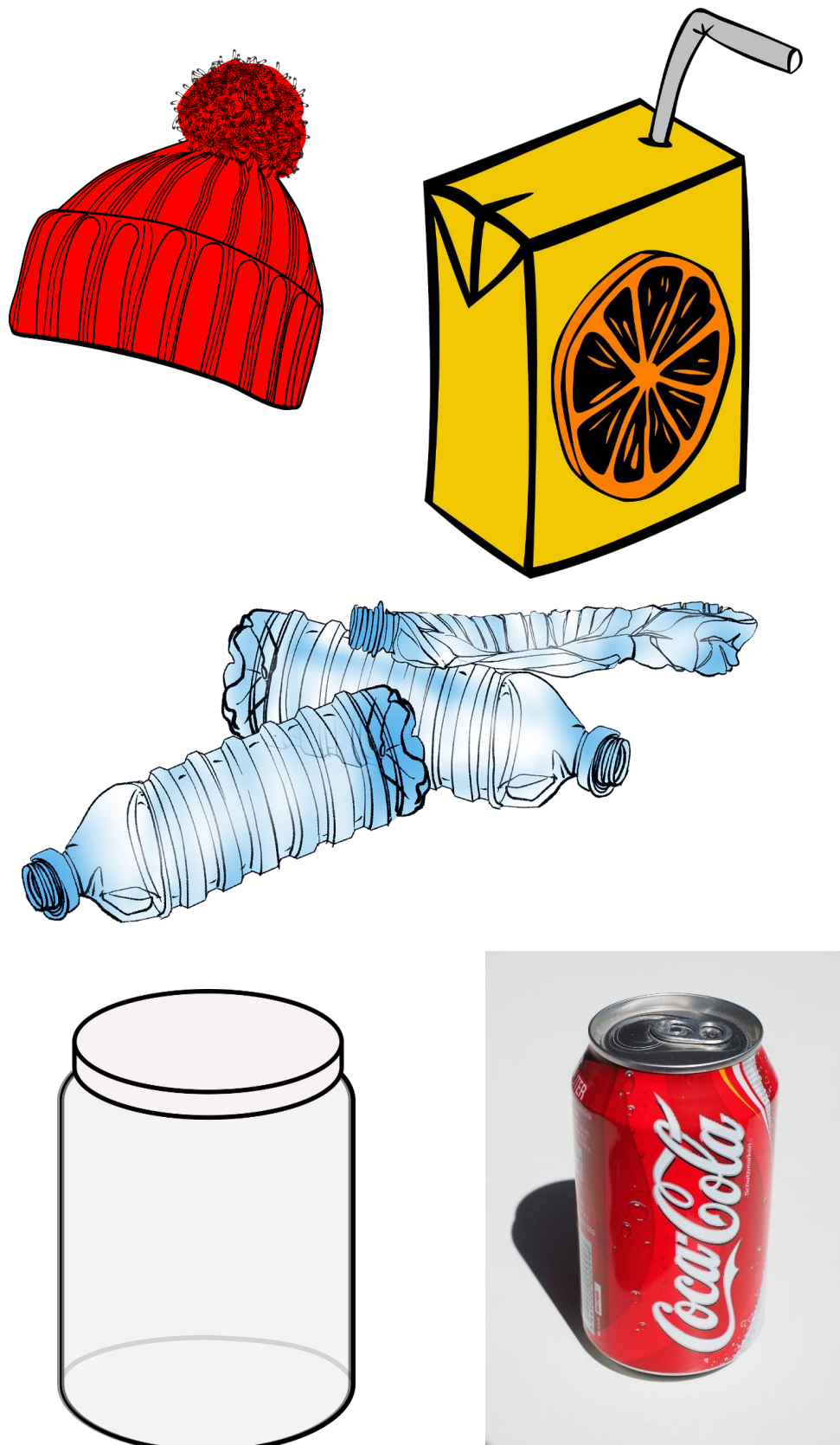
Obrázek 14: Cvik rostlina

Obrázek 15: Cvik keř

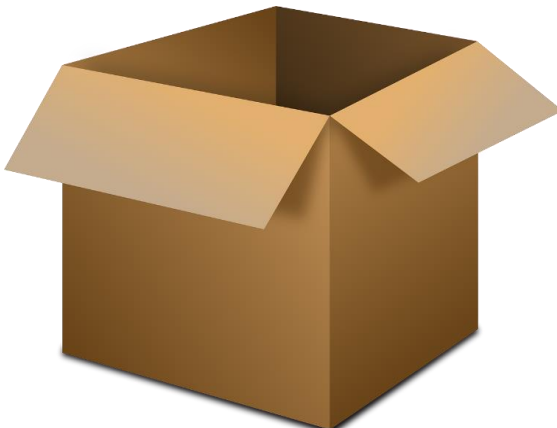
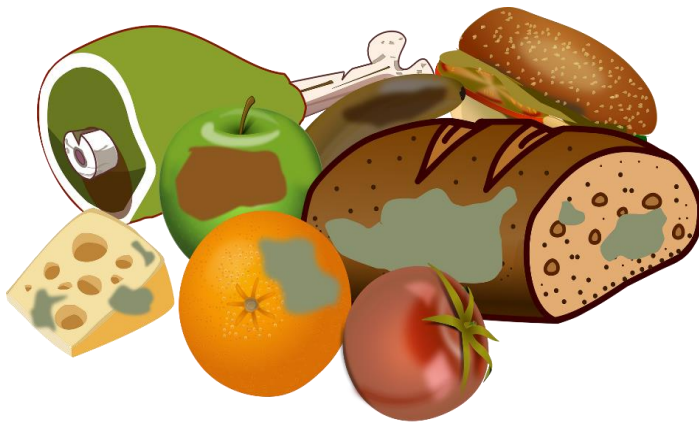
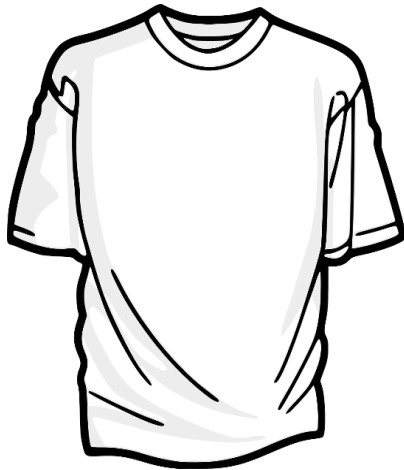
⁶⁰ NIKODEMOVÁ, Monika. *Jóga ve školce*. Praha: Portál, 2014

Příloha J – Obrázky⁶¹ pro třídění

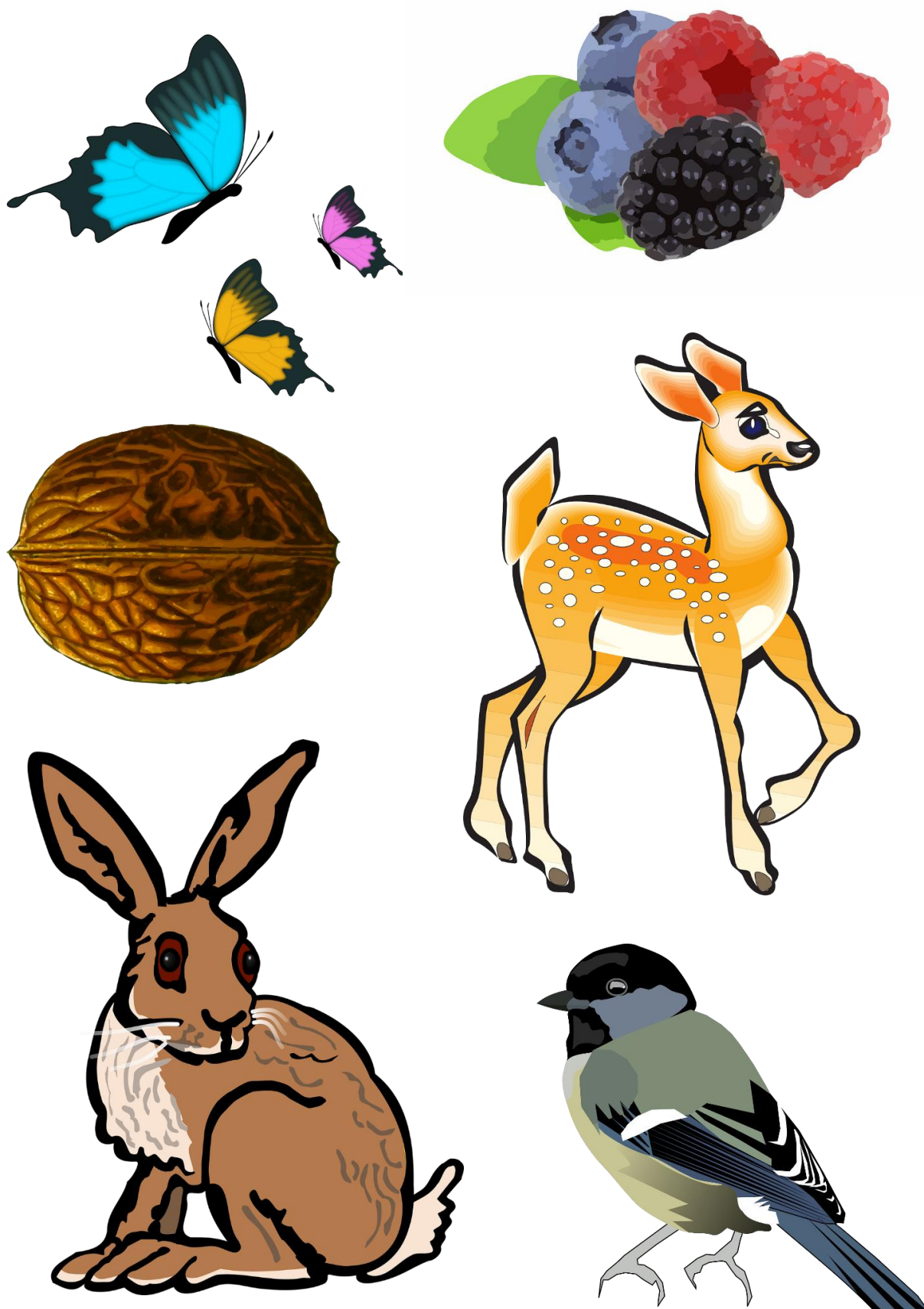

Obrázek 16: Obrázky pro třídění 1

⁶¹ Pixabay. [online]. Pixabay. [cit. 13. dubna 2022]. Dostupné z: <https://pixabay.com/>

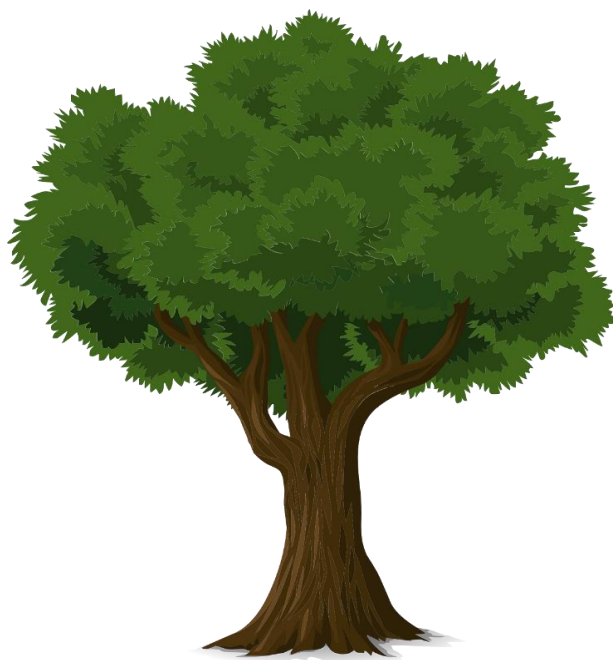
Obrázek 17: Obrázky pro třídění 2

Obrázek 18: Obrázky pro třídění 3

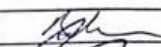

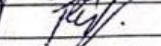
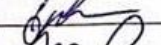
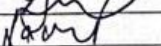
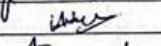
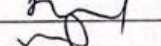
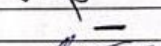
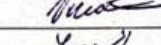
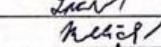

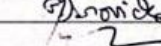
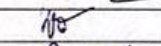
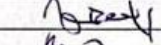

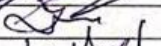
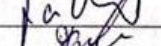
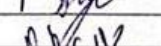
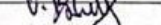

Obrázek 19: Obrázky pro třídění 4

Obrázek 20: Obrázky pro třídění 5

Příloha K – Souhlas rodičů dětí z mateřské školy

Souhlas rodičů se zpracováním osobních údajů dětí pro účely bakalářské práce studentky: Kateřina Fialková, nar. 18. 9. 1997, obor Učitelství pro mateřské školy, UHK

Jméno dítěte	Podpis zákonného zástupce
Buben Petr	
Bydžovský Vojtěch	
Dao Phuong Anh	-
Diviš Robin	
Dlouhá Nela	
Drozd Michal	
Fléglová Amálka	
Gottwald Michal	
Greková Barbora	
Herian Josef	
Hoang Anh Thu	
Hošek Martin	
Hruška David	
Kušina Samuel	-
Krejcar Tomáš	
Lacko Marek	
Melichar Ondřej	
Novotná Valerie	
Petrovický Dominik	
Součková Valerie	
Vaničková Tereza	
Vizek Matěj	
Vojtěchová Viktorie	
Vykysalá Lilly	
Zinčenko Maxim	
Železová Eva Barbora	
Shchygelskyi Martyn	
Andronova Mariia	

Obrázek 21: Souhlas rodičů dětí
zdroj: vlastní